

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Vliv volnočasových aktivit na děti z dětského domova
se školou z pohledu vychovatele**

Bakalářská práce

Autor: Nikola Antošová

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci
v etopedických zařízeních

Vedoucí: Mgr. Alena Knotková

Oponent: Mgr. Daniela Vrabcová Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Nikola Antošová

Studium: P20P0110

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních

Název bakalářské práce: **Vliv volnočasových aktivit na děti z dětských domovů se školou z pohledu vychovatele**

Název bakalářské práce AJ: Influence of Leisure time Activities on Children from children's home (with Education Programme) from the Point of View of Educator

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na vliv volnočasových aktivit u dětí z dětských domovů se školou z pohledu vychovatele. Teoretická část se zabývá vymezením pojmů jako jsou dětské domovy se školou, volnočasové aktivity a vychovatelé. Empirická část je realizována kvalitativní strategií formou polostrukturovaného rozhovoru s několika vychovateli z vybraného dětského domova se školou. Cílem této bakalářské práce je zjistit, jak vychovatelé nahlíží na volnočasové aktivity a zda zaznamenali pozitivní nebo negativní vliv těchto volnočasových aktivit u dětí vyrůstajících v dětském domově se školou.

NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

VAVRYSOVÁ, Lucie. *Rizikové aktivity, depresivita a vybrané osobnostní rysy u českých adolescentů z dětských domovů se školou a z výchovných ústavů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5426-9.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Alena Knotková

Oponent: Mgr. Daniela Vrabcová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářkou práci *Vliv volnočasových aktivit na děti z dětského domova se školou z pohledu vychovatele* vypracovala pod vedením vedoucí práce Mgr. Aleny Knotkové samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28. 4. 2023

Nikola Antošová

Poděkování

Tímto bych velice ráda poděkovala paní Mgr. Aleně Knotkové, která vedla mou bakalářskou práci takovým způsobem, za který jsem vděčná. Všechny rady, informace a pomoc, které mi byly poskytnuty nejen během tvorby mé bakalářské práce, jsou velmi ceněny.

Také chci poděkovat i vychovatelům, kteří se účastnili výzkumného šetření a bez nichž by tato práce nikdy nevznikla.

Anotace

ANTOŠOVÁ, Nikola *Vliv volnočasových aktivit na děti z dětského domova se školou z pohledu vychovatele*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 67 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na to, jak vychovatelé nahlíží na organizované volnočasové aktivity. Podkladem pro výzkumné šetření je teoretická část, která vychází ze studia odborné literatury. Ve své první kapitole charakterizují a popisují volný čas, faktory, které ho ovlivňují a pedagogiku volného času. Součástí této kapitoly jsou i výzkumy ohledně volnočasových a organizovaných volnočasových aktivit. Tato kapitola je nejvíce stěžejní v rámci teoretické části. Ve druhé kapitole je věnován prostor dětskému domovu se školou a jeho odbornému personálu. Třetí kapitola se věnuje popisu poruch chování, jejich dělení a příčinám.

Empirická část této práce se zaměřuje na to, jak vychovatelé nahlíží na organizované volnočasové aktivity dětí z dětského domova se školou. Výzkumné šetření bylo provedeno kvalitativní strategií za pomoci polostrukturovaných rozhovorů. Na základě analýzy výsledných dat bylo zjištěno, na jakém základě je tvořena a obměňována nabídka volnočasových aktivit a také jakou roli má dítě při výběru volnočasové aktivity, na jaké oblasti mají volnočasové aktivity u dětí vliv, jaké faktory ovlivňují průběh volnočasové aktivity a jak vychovatelé hodnotí a vnímají organizované volnočasové aktivity. Také je tam poukázáno na nedostatky, které vychovatelé vnímají při organizovaných volnočasových aktivitách.

Klíčová slova: Volný čas, Dětský domov se školou, Vychovatel.

Annotation

ANTOŠOVÁ, Nikola. Influence of Leisure time Activities on Children from children's home with Education Programme from the Point of View of Educator. Hradec Králové: Faculty of Education University Hradec Králové, 2023. 67 s. Bachelor Thesis.

The bachelor's thesis focuses on how educators view organised leisure activities. The basis for the research investigation is the theoretical part, which is based on the study of professional literature. In my first chapter I characterize and describe leisure time and factors, which affect it and pedagogy of leisure time. Part of this chapter is researches of leisure and organized leisure activities. This chapter is the key within the theoretical part. In the second chapter, space is devoted to the children's home with education programme and its professional staff. The third chapter is devoted to describe behavioural disorder, their division and causes.

The empirical part of this thesis focuses on how educators view organised leisure activities of children from children's home with education programme. The research investigation was conducted through a qualitative strategy using semi-structured interviews. Based on the analysis of the resulting data, it was determined on which basis the range of leisure activities is created and renewed and which role child has in the choice of leisure activity, which areas are affected by children's leisure activities, what factors influence the course of leisure activities and how educators evaluate and perceive organised leisure activities. It also points out shortcomings, which educators perceive in organised leisure activities.

Keywords: Leisure time, Children's home with Education Programme, Educator.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022
(Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními
a habilitačními pracemi na UHK)

Datum: 20.4.2023

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	9
1 Volný čas dětí a mládeže	11
1.1 Volný čas.....	11
1.2 Pedagogika volného času	14
1.3 Faktory ovlivňující volný čas.....	18
1.4 Výzkumy k volnému času a volnočasovým aktivitám.....	20
2 Dětský domov se školou	21
2.1 Charakteristika dětského domova se školou	21
2.2 Odborný personál	24
3 Poruchy chování	26
3.1 Charakteristika a dělení poruch chování	26
3.2 Příčiny poruch chování	27
4 Vliv volnočasových aktivit na děti z dětského domova se školou z pohledu vychovatele	30
4.1 Formulace výzkumných cílů, otázek a problému	30
4.2 Typ výzkumu, metody a nástroje získávání dat	31
4.3 Výzkumný vzorek a místo šetření	33
4.4 Procedura sběru dat a analýza dat	34
5 Interpretace výsledků.....	35
5.1 DVO1: Co ovlivňuje výběr volnočasové aktivity?	36
5.2 DVO 2: Jaké faktory ovlivňují průběh volnočasové aktivity?.....	40
5.3 DVO 3: V jakých oblastech vnímají vychovatele vliv volnočasových aktivit u dětí z DDŠ?	42
5.4 Závěry a limity výzkumného šetření	46
Závěr	50
Seznam použité literatury	51
Seznam online zdrojů	55
Přílohy	56

Úvod

Tématem této bakalářské práce je „Vliv volnočasových aktivit na děti z dětského domova se školou“. Toto zmíněné téma jsem zvolila z několika důvodů, ale hlavní důvod se objevil až díky mé praxi v dětském domově se školou. Protože zde vyvrcholil můj zájem ohledně problematiky vlivu organizovaných volnočasových aktivit na děti a dospívající.

Volný čas a volnočasové aktivity mohou mít na děti a jejich životy vliv, ale je velmi důležité, jak děti tráví svůj volný čas a jak je daná aktivita vedena. Z tohoto důvodu zde už dříve byly snahy o pedagogické ovlivňování volného času dětí. Mezi takovéto instituce patří např. Sokol, Junák-český skaut, Pionýr a další různé organizace a kroužky. I v dětském domově se školou se snaží vychovatelé o ovlivňování volného času s cílem, pomoci dětem trávit smysluplně jejich volný čas.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část se dělí na tři kapitoly, kde jsou přiblíženy termíny a pojmy související s daným tématem a které vychází ze studia odborné literatury. V první kapitole je definován volný čas a volnočasové aktivity. Dále pedagogika volného času a faktory, které ovlivňují volný čas. Součástí jsou i výzkumy ohledně přínosů volného času a volnočasových aktivit. Ve druhé kapitole je charakterizován dětský domov se školou a odborný personál, který tráví s dětmi nejvíce času. Třetí kapitola se věnuje poruchám chování a jejich příčinám. Z toho důvodu, abychom lépe porozuměli dětem, které poruchy chování vykazují a díky nimž se ocitly právě v dětském domově se školou.

Praktická část této práce se zaměřuje na hledání odpovědí na otázky, které byly stanoveny v hlavní a dílčích výzkumných otázkách. Výzkumné šetření probíhalo s vychovateli z dětského domova se školou. Data byla od pěti vychovatelů získána pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který patří mezi kvalitativní výzkumné metody. Získaná data byla analyzována a následně zhodnocena. Výsledky se nachází v závěru této práce.

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jak vychovatelé nahlíží na organizované volnočasové aktivity u dětí z dětského domova se školou. V této práci je i poukázáno na to, jaké faktory ovlivňují volnočasové aktivity, jak je tvořena nabídka volnočasových aktivit, jakou roli má dítě při výběru volnočasové aktivity a na jaké oblasti mají volnočasové aktivity vliv.

Tato bakalářská práce by mohla sloužit jako zpětná vazba pro dětské domovy se školou. Např. v otázce, co by vychovatelé potřebovali k lepšímu průběhu volnočasových aktivit. A také to může posloužit samotným vychovatelům, a ukázat jim význam volnočasových aktivit při práci s dětmi z dětského domova se školou.

1 Volný čas dětí a mládeže

1.1 Volný čas

Volný čas je nedílnou a významnou součástí našeho života. Ve volném čase můžeme vykonávat činnosti, které mohou mít nejen na jedince, ale i na celou společnost pozitivní vliv. Záleží ovšem na tom, jakým způsobem svůj volný čas trávíme. Budeme-li se ve volném čase věnovat činnostem, jako je užívání návykových látek, tak to na nás bude mít spíše negativní než pozitivní vliv. Volný čas by měl být čas, který je prost práce a povinností. Činnosti v tomto čase by měly být dělány na základě našeho svobodného rozhodnutí, dané činnosti by nás měly bavit, přinášet nám radost a určitou formu uspokojení. Což potvrzují i tyto dvě definice volného času od Veselé a Kaniokové Veselé a Hofbauera, které zde uvádím. V jedné z definic je volný čas chápán jako „*zbytek prostoru dne, který má člověk pro sebe sama k dispozici. Je to doba, kdy člověk nemá žádné povinnosti a záleží jen na něm, jak volný čas tráví*“ (Veselá, Kanioková Veselá, 2011, s. 140). A druhá definice od Hofbauera zase definuje volný čas jako „*Činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení*“ (Hofbauer, 2004, s. 13). Z první definice od Veselé a Kaniokové Veselé (2011) vyplývá, že do volného času patří pouze takové činnosti, které nejsou spojeny např. s pracovními, domácími a jinými povinnostmi. Čímž se odlišuje od definice Hofbauera (2004), který žádnou činnost nevyklučuje, pokud to jedinec dělá dobrovolně a přináší mu to určitá pozitiva. I Slepíčková (2005) tvrdí, že do volného času můžeme zahrnout prakticky všechny činnosti, ale velmi zde záleží na důvodu, kvůli kterému se jedinec věnuje té činnosti. Tento důvod rozhoduje o tom, jestli se jedná o volnočasovou aktivitu anebo o povinnost. Protože leckdy jedna a ta samá aktivita může být někdy povinností a jindy zase volnočasovou aktivitou.

Můj názor na toto téma je shodný se Slepíčkovou. Když děláme určitou činnost dobrovolně a přináší nám pocit uspokojení, tak se musí jednat o volnočasovou aktivitu i přesto, že tato činnost je třeba pracovního charakteru. Z tohoto důvodu se podle mě nedá vyjmout žádná činnost z pod oblasti volného času.

Volný čas plní mnoho funkcí. Procházka (2014) ve své publikaci tvrdí, že volný čas plní hlavně funkce jako je:

- **Odpočinek**, kde jedinec zregeneruje své síly ať už pasivním či aktivním způsobem.
- **Zábava**, při které zregeneruje jedinec své duševní síly.
- **Rozvoj osobnosti**, kdy je jedinec spoluúčastníkem na vytváření kultury.

S tvrzením Procházky (2014), že volný čas plní hlavně tyto tři výše uvedené funkce souhlasí i Hofbauer (2004). Vážanský (In Vážanský, Smékal, 1995) zmiňuje H. W. Opaschowského, který stanovil **8 funkcí volného času**. Kterými jsou:

Rekreace, tato funkce nám splňuje potřebu zotavení a osvěžení. Je spojena se schopností jedince umět odpočívat, relaxovat, zotavovat a obnovovat jak psychické, tak i fyzické síly. Další je **kompence**, tato funkce nám splňuje potřebu vyrovnání, rozptýlení a potěšení. Je spojena se schopností jedince distancovat se od pravidel, nařízení, stresu, námahy a nedostatečnosti. **Edukace** nám splňuje potřebu poznání a dalšího učení. Je spojena s touhou po novém a neznámém a také s poznáváním a užíváním nové situace, sociální role, zážitku, životní zkoušky. **Kontemplace** nám splňuje potřeby klidu, pohody a rozjímání. Je spojena se schopností umět si získat čas pro sebe, pátrat v sobě a porozumět sobě samému, ale je i spojena se schopností jedince adekvátně se izolovat od stresu a druhých lidí. **Komunikace** nám splňuje potřebu sdělení, kontaktu a družnosti. Je spojena s přáním najít si čas pro ostatní a trávit ho s nimi a mít rozličné a hojné sociální kontakty. **Integrace** je důležitá v tom, že nám splňuje naši potřebu společnosti a společenských vztahů. Je spojena s naší potřebou být součástí nějaké sociální skupiny, protože ta skupina nám poskytuje určitou formu stability, bezpečí, vzájemného ovlivňování. **Participace** nám splňuje naši potřebu angažovanosti a účasti. Je spojena s naší touhou se angažovat a podílet se na společných cílech, rozhodování, účasti a záměrech. A poslední je **enkulturace**, tato funkce nám splňuje potřebu účastnit se v kulturním životě. Je spojena se schopností jedince kreativně řešit problémy, prosadit své názory a myšlenky, s bujnou fantazií jedince a spoluúčastí na tvorbě kulturního života.

Dle Veselé (2006) je volný čas různě rozdělován. Podle ní existuje:

Sociologické dělení volného času:

- **Pracovní čas**, kdy jedinec vykonává práci ve svém zaměstnání.
- **Vázaný čas**, v tomto čase vykonáváme činnosti, které s prací souvisí např. dojíždění, učení se novým informacím.
- A dále je tu **volný čas**, což je zbytek času, který nám toho dne zbyde po splnění všech našich povinností.

Moderní sociologické dělení volného času:

- **Produkční čas** je čas, který věnujeme práci nebo svým nezbytným životním potřebám.
- **Reprodukční čas** je určen k obnově našich psychických i fyzických sil za pomoci např. odpočinku. Též je tento čas určen k vykonání osobní hygieny.
- **Vlastní volný čas**, v tomto čase můžeme vykonávat jakoukoliv činnost chceme. U vlastního **volného času** můžeme dle Veselé a Kaniokové Veselé (2011) rozlišovat, jestliže se jedná o volný čas, který vznikl v důsledku nezaměstnanosti jedince, odchodu do důchodu, čerpání placené dovolené, volného víkendu či jestliže nám tento volný čas zbyl po splnění všech činností, které spadají do reprodukčního a produkčního času.

Pedagogické dělení volného času:

- **Pracovní čas**, do tohoto času je započítávána doba, kterou jedinec tráví v práci a ve škole a též se sem započítává doba nutná k přípravě do školy.
- **Mimopracovní čas**, sem je zařazováno vše krom toho, co patří do pracovního času. Např. čas, který strávíme uspokojováním biologických potřeb, dojížděním, péčí o domácnost, zájmové aktivity.
- **Aktivity volného času** lze rozdělit na aktivity manuální, fyzické, kulturně-umělecké, kulturně-rationální, společenské, hry a odpočinek (Veselá, 2006).

1.2 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je pedagogická disciplína a patří mezi společenské vědy. „Zabývá se výchovou ve volném čase, cíli, podmínkami a prostředky výchovy ve volném čase, pedagogickým ovlivňováním či zhodnocováním volného času“ (Pávková, 2014, s. 8). Zároveň pozoruje možnosti rozvíjení osobnosti jedinců v různých stádiích života (Pávková, 2014). Jak již bylo řečeno, tak pedagogika volného času se zabývá všemi jedinci a je velmi složité určit, pro jakou věkovou kategorii je tato pedagogika nejvíce důležitá.

Dle Pávkové (2014) jsou s pedagogikou volného času spojeny následující termíny:

- **Formální výchova**, která se odehrává především ve škole, protože je zde stanoven program, který musí být plněn. Výsledky dětí jsou průběžně hodnoceny (pomocí známek nebo slovního hodnocení) a na konci je jim dáno potvrzení o dosažených výsledcích.
- **Neformální výchova** v této výchově je stanoven nějaký cíl a systém, ale zároveň tato forma výchovy stále dbá na princip dobrovolnosti a zajímavosti. Zde jim může, a nemusí být na konci vydáno potvrzení.
- **Informální výchova** je výchova, která může formovat jedince náhodně i záměrně v různých životních situacích, ve kterých se jedinec ocitne (Pávková, 2014).
- **Mimotřídní výchova** bývá někdy též označována za mimo vyučovací výchovu. Je to výchova, která je realizována školou mimo povinné školní vyučování, ale přesto s vyučováním souvisí např. děti se připravují na školu (Kaplánek, 2017).
- **Mimoškolní výchova**. V této výchově dochází k uskutečňování výchovně vzdělávacích činností jakoukoliv institucí, kterou není škola (Kaplánek, 2017).
- **Výchova ve volném čase**. Zde se jedná spíše o sebevýchovu, protože se dítě samo rozhoduje, čemu se bude věnovat ve svém volném čase na základě svých zájmů, hodnot a předchozích zkušeností (Kolář, 2012).
- **Výchova mimo vyučování** je výchova, která se týká jedinců, kteří chodí na základní nebo střední školu, kde jsou vyučováni. Krom dobrovolných aktivit jedince sem patří i plnění a zachovávání sebeobslužných a školních povinností. Tato výchova se odehrává mimo povinné vyučování, většinou ve volném čase jedince. Tuto výchovu zajišťuje vždy některá z institucí mimo jeho rodinu, aby na jedince bezprostředně nepůsobil vliv jeho rodiny. Výchova mimo

vyučování se uskutečňuje v zařízeních jako je např. školní družina (Pávková, 2014).

Výchova mimo vyučování dle Hájka (2004) zajišťuje:

- **Výchovně vzdělávací funkce**, tyto funkce jsou realizovány v každém dětském kolektivu, který je organizovaný, protože vedoucí daného kolektivu se snaží dětem předat vědomosti, návyky, schopnosti, a tím je dítě rozvíjeno a např. uspokojují jejich zájmy, potřeby a zároveň je i motivují k získání nových vědomostí atd...
- **Zdravotní funkce** dítěti pomáhá upevňovat jeho zdravý životní styl tím, že se zde střídají činnosti (např. odpočinek, relaxace a fyzicky náročné činnosti) nebo tím, že se dané činnosti odehrávají ve zdravotně nezávadném prostředí a také upevňují hygienické návyky dítěte.
- **Sociální funkce** pomáhá dětem rozvinout jejich sociální citění, komunikativní dovednosti a vytvářet si vhodné sociální vztahy s ostatními. Také jim pomáhá s pochopením dětí, které jsou různého sociálního typu.
- **Preventivní funkce** je důležitá díky tomu, že se dítě ve svém volném čase účastní v určité instituci výchovy mimo vyučování. A tak dítě svůj volný čas tráví smysluplně a může to pomoci předcházet sociálně negativním jevům, jako je např. lhaní (Hájek, 2004).

Ve výchově mimo vyučování se vyskytují dle Hájka (2004) činnosti:

- **Odpočinkové činnosti**, při těchto činnostech si má daný jedinec odpočinout a má vyrovnávat předchozí námahu např. jestliže se předtím fyzicky namáhal, tak by měl buď odpočívat a relaxovat anebo vykonávat jednoduchou psychickou činnost, a to samé platí i opačně.
- **Rekreační činnosti**, při těchto činnostech by měl jedinec znovu načerpat síly a zbavit se pocitu únavy vhodnými aktivitami jako je např. procházka.
- **Zájmové činnosti**, zde se rozvíjí zájmy jedince, které již existují, třeba tím, že je upozorněno na nové poznatky či možnosti ohledně daného zájmu jedince.
- **Společensky prospěšné činnosti**, sem zařazujeme práce, které jedinec vykonává ve prospěch společnosti a druhých lidí s nadšením a bez nároku na odměnu např. charitativní činnost.

- **Sebeobslužné činnosti** jsou takové aktivity, které by jedince měly vést k dovednosti, aby si dokázal zařídit pro sebe nebo pro druhé lidi určité záležitosti sám. S čímž souvisí i schopnost umět se orientovat, pohybovat a jednat v sociálním prostředí.
- **Sociální činnosti**, zde by měl jedinec mít rozvinuté sociální schopnosti, kterými jsou např. komunikace, obhájení názoru, naslouchání, žádost o pomoc.
- **Činnosti související s přípravou na vyučování**, tady by měla nastat situace, kdy jedinec informuje svého vedoucího dětského kolektivu o tom, co probírají ve škole a daný vedoucí by měl umět propojit obsah jejich aktivit s obsahem probírané látky jedince. Což je sice velmi složité, ale ne nemožné (Hájek, 2004).

Dle Pávkové (2014) má výchova ve volném čase svoje požadavky, mezi kterými jsou: požadavek dobrovolnosti, aktivity, sociálního kontaktu, citlivosti a citovosti, pestrosti a přitažlivosti, odpočinkového a rekreačního zaměření, zajímavosti a zájmového zaměření, seberealizace, jednoty výchovy mimo vyučování a specifčnosti vyučování, pedagogického ovlivňování volného času.

S pedagogikou volného času je i spojen pedagog volného času. Tento pedagog, jak už vyplývá z jeho názvu, se věnuje dětem ve volném čase (mimo vyučování). Pedagog volného času spíše děti vychovává, nicméně výchovu nelze zcela oddělit od vyučování a naopak. Výhodou takového pedagoga je, že není vázán vyučovací jednotkou, osnovou, prostředím, rozvrhem atd... Díky tomuto může daný pedagog přistupovat k dětem více individuálně, vytvořit si s nimi blízký až přátelský vztah. Také může lépe reagovat na neplánované změny, které mohou nastat. Pedagog volného času často uskutečňuje organizované trávení volného času v odpoledních hodinách (poté co dětem skončí školní výuka), o víkendech i svátcích. I tento pedagog potřebuje pro výkon své profese určité odborné vzdělání, buď může své vzdělání získat na vysoké škole studiem oborů jako je speciální a sociální pedagogika, klasická pedagogika či vychovatelství. Nebo lze odbornou způsobilost k výkonu této profese získat i za pomoci různých kurzů, seminářů a školení z oblasti psychologie, pedagogiky atd... kdy po úspěšném absolvování obdrží osvědčení či certifikát. Na odbornou způsobilost pedagogů volného času se stále více dbá a je to kvůli tomu, že jestliže chce jedinec pracovat jako pedagog volného času s dětmi a mládeží, tak by měl umět stanovovat dětem cíle, měl by umět ovládat metody práce s mládeží, organizovat jim čas, rozpoznat co je normální projev dítěte a co již

ne, pracovat správně se skupinou, a i jejich skupinovou dynamikou atd... (Šarníková, 2010).

Kaplánek (2017) uvádí pár konkrétních metod, jak můžeme otevřeně pracovat s dětmi a mládeží při pedagogice volného času. Mezi těmito metodami je:

- **Koncepce sociálního prostoru.** Tato koncepce byla založena na myšlence, že děti a mladiství nemají dostatek míst, kde by se mohli nerušeně setkávat se svými vrstevníky a vykonávat tam činnosti, které mají rádi. A v důsledku toho vznikly při práci s mládeží čtyři principy. Prvním principem je, že dětem a mládeži by mělo být umožněno přivlastnit si nějaký sociální prostor jen pro sebe. Dále by jim měla být dána dostatečná svoboda, aby byl umožněn vznik a rozvoj jejich aktivit. Také jim máme poskytnout reflexi vůči zkušenostem, které získali při přivlastňování sociálního prostoru. A též by jim společnost měla vytvořit prostor, ve kterém by docházelo k porozumění dětem a mládeži. Autor se domnívá, že tato koncepce má největší šanci se rozvíjet v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež.
- **Informální pedagogika,** je metoda, kdy má vychovatel neustále doprovázet jedince, kteří se snaží zdokonalovat a ty jedince, kteří se svým zdokonalováním nezačali, by k tomu měl nasměrovat. Tato metoda je, ale velmi závislá na osobnosti vychovatele. Vychovatel při výkonu této metody získal název informální pedagog.
- **Animace volnočasové kultury.** Tato metoda animace je asi nejrozšířenější formou. Animace měla velmi významnou roli v kulturních domech, kde byly pro širokou veřejnost pořádány kulturní akce. Poté se této metody začalo využívat i v domech mládeže a kultury. Kulturní animátoři, kteří pracovali v takovýchto institucích, měli pomoci jedinci rozvíjet jeho potenciál, aktivitu, zodpovědnost a schopnost se vyjadřovat.
- **Animace kulturní.** Tato metoda pomáhá jedinci se znevýhodněním rozvinout jeho potenciál, který by bez pomoci této animace neměl šanci na rozvinutí.

1.3 Faktory ovlivňující volný čas

Existuje mnoho faktorů, které mají vliv na to, jak trávíme svůj volný čas. Dle Veselé (2006) mezi takovéto faktory patří: pohlaví, věk, zdravotní stav, rodinný stav, povolání, dosažené vzdělání, společnost, ve které jedinec žije, rodina, hodnotová orientace jedince, roční období, finanční zajištění, bydliště. A dle Hofbauera (2004) bychom tyto faktory mohly doplnit ještě o média, školu a jiná zařízení volného času mimo školu a neschopnost a neochotu jedince využívat volný čas. Ještě bych do těchto faktorů dodala vliv vrstevníků.

Mezi faktory, které mají dle různých autorů největší vliv na to, jak trávíme volný čas patří např.:

- **Rodina** má velmi silný vliv na to, jak dítě bude trávit svůj volný čas a jaký k němu bude mít vztah. Je to proto, že dítě své první zkušenosti o využívání volného času získává ve své orientační rodině. Rodina, a hlavně rodiče jsou pro dítě vzor, které se snaží co nejlépe napodobit. A tyto návyky ohledně využívání volného času, které to dítě dříve pouze napodobovalo, si později osvojí a přinese si to do svého budoucího života a do své prokreační rodiny. Rodiče by se měli pokusit být v tomto případě co nejvíce pozitivními vzory např. neměli by podceňovat nebo přeceňovat volný čas, měli by ho umět správně rozdělit mezi rodinu a práci atd... Zároveň by rodina měla volný čas trávit spolu a měli by při něm dělat aktivity, do kterých se mohou zapojit všichni. Protože společné trávení volného času pomáhá utvářet a posilovat rodinné vazby (Pávková, 2015). Na formování vztahu dítěte k volnému času má velký vliv např. velikost rodiny, počet dětí, úplnost rodiny, životní podmínky rodiny, styl výchovy, realizace volného času uvnitř rodiny atd... (Hofbauer, 2004). Rodiče by neměli dítěti jen nařizovat, jak bude trávit svůj volný čas, a zároveň by tomu neměli nechat ani volný průběh. Je potřeba, aby rodiče nechali dítěti v tomto ohledu určitou svobodu, aby se mohlo samo rozhodovat, ale zároveň by ho měli vést/směřovat k vytvoření pozitivního vztahu k volnočasovým činnostem a smysluplnému trávení svého volného času. Dá se říci, že rodič by měl v takovýchto případech vystupovat jako spoluorganizátor. S tímto faktorem souvisí ještě jeden faktor, a to je **věk dítěte**. Ze začátku není ani možné nechat dítěti v této věci úplně volnou ruku, protože dítě ještě nemá dostatečný rozum, aby pochopilo důležitost vhodného trávení volného času. A proto, tu je potřeba pomoc rodičů při organizování jeho volného

času, nicméně čím bude dítě starší tak by rodiče měli nechat dítě stále více rozhodovat samo o sobě a svém volném čase (Pávková, 2015). Jak bylo řečeno výše, tak rodina je velmi důležitý faktor, jehož místo nemůže zaujmout nikdo jiný. A když tento faktor chybí, tak to může mít závažné dopady na děti a mladistvé. Dopady absence tohoto faktoru jsou nejvíce vidět na dětech v ochranné a ústavní výchově. Tyto děti většinou neměly správný vzor ve své rodině, na jehož základě pak trávily svůj volný čas nevhodným způsobem, který je nakonec dovedl do dětského domova se školou či jiného zařízení ochranné a ústavní výchovy.

- **Neochota využívat volný čas.** Existují jedinci, kteří odmítají volný čas a dělají to z několika důvodů. Jedním z těchto důvodů je vlastní rozhodnutí a dalším je tlak ekonomický, společenský, profesní. Např. děti, se pod tíhou nároků rodičů a školy raději rozhodnout využít svůj volný čas k učení či jiné školní činnosti, aby vyhověly všem požadavkům a očekáváním, která jsou na ně kladena (Hofbauer, 2004).
- **Média** nebo též hromadné sdělovací prostředky. Média ovlivňují všechny věkové kategorie nejen děti a mladistvé. Děti a mladiství se s médii setkávají prakticky všude, nejen doma, ale i ve škole či v jiných zařízeních, kam docházejí. Média mají na děti a mladistvé jak pozitivní, tak i negativní vliv, kam mimo jiné patří, že děti všude svůj volný čas tráví s médii, a navíc u věcí, které je ani nerozvíjejí místo toho, aby svůj čas trávili nějak jinak a smysluplněji (Hofbauer, 2004).
- **Vliv vrstevníků** má největší sílu v pozdní pubertě a v adolescenci jedince. V tomto období vliv vrstevníků převáží vliv rodiny, ale tento vliv nemusí být vždy negativní, velmi záleží na tom, do jaké vrstevnické skupiny se dítě zapojilo.
- **Škola** je zařízení, kde dítě tráví velkou část svého dne. Školy (obzvláště v poslední době) nabízí dětem širokou škálu organizovaných zájmových činností. Tyto činnosti jsou většinou vedeny učiteli, vychovateli, dobrovolníky z řad rodičů a odborníky na aktivity ve volném čase z jiných institucí. Školy nicméně nenabízí jen aktivity, které sami organizují, leckdy slouží jako prostředník, který předává informace rodičům a žákům o aktivitách, které pořádají jiné instituce zaměřené na volný čas (Pávková, 2014).

1.4 Výzkumy k volnému času a volnočasovým aktivitám

Existuje několik odborníků, kteří se zaměřují ve svých výzkumech či studiích na volnočasové aktivity a jejich přínos u dětí a dospívajících. Výzkumy, které zde uvádím se vždy týkají vlivu volnočasových či organizovaných volnočasových aktivit, kde jsou hlavní cílovou skupinou děti a dospívající.

Badura et al. (2016) prováděli výzkum s 10 483 adolescenty ve věku 11, 13 a 15 let. Snažili se najít spojitost mezi účastí na organizovaných volnočasových aktivitách a školním výkonem dětí a dospívajících. Výzkum ukázal, že skutečně děti dosahují lepších studijních výsledků a nižšího školního stresu. Nejvíce byl tento vliv viděn u těch, kteří se účastnili více organizovaných volnočasových aktivit současně. Také při svém výzkumu zjistily, že nezáleží na věku a pohlaví dětí a dospívajících.

Organizované volnočasové aktivity mohou být i sportovního založení, a proto je zde uvedena i přehledová studie od Eime et al. (2013). Tato studie ukazuje psychologické a sociální přínosy pro děti a dospívající, které se účastní sportovní aktivity. Mezi psychologické přínosy můžeme zařadit např. lepší sebeovládání a řešení konfliktů, také je zde spojitost s lepším sebehodnocením, sebepojetím a sebedůvěrou. Také je zde uváděn vliv na zlepšení emoční pohody, snížení emočních obtíží atd... A mezi sociální přínosy můžeme zařadit např. lepší spolupráci s ostatními dětmi a lepší vztah s tím kdo aktivitu řídí (vychovatel), také zde dochází ke zlepšení sociálního fungování, sociální interakce a sociálních dovedností, týmové práce atd...

2 Dětský domov se školou

2.1 Charakteristika dětského domova se školou

Dětský domov se školou (dále jen DDŠ) patří spolu s dětským domovem, diagnostickým a výchovným ústavem mezi zařízení vykonávající ochrannou a ústavní výchovu. DDŠ pečuje o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy v chování nebo trvalou, či přechodnou duševní poruchu, která vyžaduje výchovně léčebnou péči. Také se zde pečuje o děti s uloženou ochrannou výchovou či o nezletilé matky, které spadají do ústavní nebo ochranné výchovy. Též se zde pečuje i o děti těchto nezletilých matek, které nemohou být vzdělávány ve škole, jenž není součástí dětského domova se školou (Vavrysová, 2018). Do DDŠ jsou dávány děti od 6 let do ukončení jejich povinné školní docházky. Ne všechny děti, které jsou v tomto zařízení, musí docházet do školy, která je její součástí. Jestliže pominuly určité důvody (na jejichž základě bylo dítě do této školy prvotně zařazeno), tak na žádost ředitele může dítě docházet do školy mimo dané zařízení. Poté, co dítě ukončí svou povinnou školní docházku je umístěno do výchovného ústavu, ale pouze pokud nemůže kvůli svým přetrvávajícím poruchám chování studovat na střední škole mimo zařízení či pokud neuzavřelo pracovněprávní vztah (Zákon č. 109/2002 Sb.). Zřizovatelem tohoto zařízení je ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT).

Děti tráví v dětském domově se školou celý týden, krom víkendů, kdy většina dětí odjíždí domů. Ve školní dny děti chodí do školy. Když děti ukončí svou část dne ve škole, tak jsou přivedeni učitelem do rodinných skupin. Těchto skupin je nejvíce šest a nejméně dvě. V každé rodinné skupině je šest až osm dětí. Děti jsou rozdělovány do rodinných skupin na základě jejich výchovných, vzdělávacích a zdravotních potřeb. Díky tomu jsou děti v těchto skupinách různého věku a pohlaví. Mnohdy jsou sourozenci umístováni do stejné skupiny, pouze pokud to způsobuje např. výchovné problémy, tak jsou sourozenci rozděleni a umístěni do různých skupin (Řezáč, 2022). Po škole mají děti na starosti vychovatelé konkrétních rodinných skupin, kde je dohlíženo na to, že si děti splní své školní (učení, úkoly) a domácí povinnosti. Také se zde v odpoledních hodinách konají i vychovateli organizované volnočasové aktivity. Děti mají vždy možnost výběru v tom, které organizované volnočasové aktivity se chtějí účastnit.

Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy mají standardy kvality péče. Tyto standardy byly vytvořeny za účelem podpory těch principů, které jsou v rámci ochranné a ústavní výchovy prospěšné pro rozvoj dítěte a jeho potenciálu, zajištění bezpečí, zvyšování šancí na jeho návrat do rodiny a začlenění do společnosti. Standardy měly konkrétními kritérii postihnout ty hodnoty, které jsou pro dítě v jeho situaci (např. život v ústavní péči) podstatné.

Při tvorbě standardů kvality péče se zaměřovali především na **vztah dítěte**, nejen k sobě, ale i druhým lidem, věcem a prostředí. Dále je zde **dítě v kontextu**. Tento kontext se může týkat rodiny, místa či situace, také se snaží eliminovat přetrhávání vazeb a zajištění spolupráce s další organizací, službami atd... Pak je tu i **dítě jako aktivní tvůrce a účastník procesu**, kdy je podporována informovanost dítěte a jeho rodiny a jeho spoluúčast na vytváření svého života v rámci zařízení. **Dítě jako součást komunity/obce, nikoli pouze zařízení**, zde je podporováno zapojení dítěte do aktivit a snižování separace. Další je **dítě a jeho jedinečnost**, kdy jsou upřednostňovány potřeby každého jedince než potřeby „zařízení“ a **dítě na cestě k dospělosti**, kdy jsou podporovány aktivity, které rozvíjí kompetence dítěte. A poslední je **dítě v bezpečí**, sem patří např. podpora ochrany soukromí a intimity dítěte (Pacnerová, 2015).

Standardy kvality péče můžeme členit do pěti oblastí: vymezení činnosti a informovanosti (cíle a poslání činnosti, informovanost, kvalita a efektivita péče), průběh péče (umístování a přijímání dítěte, výkon péče, ukončování péče), personální agenda, organizační aspekty a prostředí výkonu péče (Pacnerová, 2015).

Pro každý standart dle Pacnerové (2015) platí **osm základních zásad**:

- Péče je realizována v souladu s nejlepším zájmem dítěte s tím, že je přihlíženo na jeho věk, rozumové schopnosti, fyzický a psychický stav a také na rodinný kontext.
- Péče je realizována v souladu s individuálními potřebami dítěte.
- Péče směřuje k rozvoji jeho samostatnosti, aktivní účasti ve společnosti, k posilování sebedůvěry, jeho identity a rozvoji jeho tělesných, duševních, citových a sociálních dovedností.
- Péče splňuje všechny požadavky dle zákona č. 109/2002 Sb.
- Péče je v souladu s principem rovného přístupu ke všem dětem.

- Péče zajišťuje naplňování práv dítěte.
- Péče vychází a řídí se aktuálními odbornými poznatky.
- Všechny postupy, které zařízení uvádí, jsou naplňovány v praxi.

S ústavní péčí jsou spojeny pojmy, které je potřeba charakterizovat:

Ústavní výchova je dítěti nařízena soudem, pokud byla u dítěte narušena řádná výchova a vývoj, či rozumový, duševní a fyzický stav do té míry, že je to v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. Anebo pokud rodiče nemohou dítěti výchovu zabezpečit. Nedostatečné bytové a majetkové poměry rodičů či jiných osob, které mají dítě v péči, nejsou platným důvodem pro umístění dítěte do ústavní výchovy, pakliže jsou tyto osoby jinak schopné zajistit dítěti řádnou výchovu a plní své rodičovské povinnosti. Ale nastane-li, případ, kdy je nutné dítě z rodiny odebrat, tak soud vždy přednostně zvažuje možnost umístit dítě do péče jiné fyzické osoby. Soud může ústavní výchovu nařídit nejdéle na tři roky. Tuto dobu lze opakovaně prodlužovat, ale vždy jen na další tři roky, jestliže přetrvávají důvody, díky kterým bylo dítě do ústavní výchovy svěřeno. Ve zvláštním případě může být pobyt dítěte i po dosažení jeho zletilosti prodloužen, ale pouze o jeden rok. Ústavní výchova tedy vzniká a zaniká rozhodnutím soudu. Soud je povinen aspoň jednou za šest měsíců přezkoumat, zda stále trvají důvody, kvůli kterým bylo dítě umístěno do ústavní výchovy, či zda by bylo možné dítěti zajistit jistou formu náhradní rodinné výchovy. Kvůli tomuto rozhodnutí si soud vyžádá zprávy od příslušného orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), a zeptá se na názor daného dítěte a jeho rodičů (Arnoldová, 2016).

Ochranná výchova je opatření, které ukládá soud v občanskoprávním či trestním řízení. Toto výchovné opatření má trestní charakter na rozdíl od ústavní výchovy. Ochranná výchova je uskutečněna v zařízeních, mezi které patří např. výchovný ústav nebo dětský domov se školou. Toto opatření je dítěti uloženo až do dosažení jeho zletilosti. V jistých případech může být dané opatření prodlouženo do devatenácti let zletilého dítěte (Kukla, Schneiberg, 2016). Když je dítěti nařízena ústavní či ochranná výchova, musí dané dítě nejdříve do diagnostického zařízení. Kde proběhne komplexní vyšetření po jeho zdravotní, pedagogické, sociální a psychologické stránce. Na základě tohoto komplexního vyšetření je zde zpracován návrh ohledně zařízení, kam by mělo být dítě umístěno. Pobyt v tomto zařízení trvá šest až osm týdnů. A osm týdnů je nejvyšší možná doba, která by neměla být překročena (Kukla, Schneiberg, 2016). Ústavní péče

by měla být nařízena dítěti až poté, co jsou vyčerpány všechny jiné možnosti, které by měly vést k jeho nápravě.

Ústavní péče má jistě svá pozitiva i negativa. Do pozitiv bychom mohli zařadit, že je dítě zabezpečeno. Mezi negativa, bychom mohli zařadit např. že si dítě nevytvoří žádnou nebo dostatečně silnou citovou vazbu k vychovateli např. kvůli častému střídání vychovatelů. Či nedostatečný kontakt dítěte s rodiči.

2.2 Odborný personál

V dětském domově se školou pracuje široká skupina pracovníků jako je např. ředitel, sociální pracovník, psycholog, etopedický pracovník, kuchařky, uklízečky atd... I přesto, že ke správné fungování daného zařízení je zapotřebí všech pracovníků, tak blíže se zde budu zabývat pouze vychovatelem a učitelem, protože tyto profese tráví veškerý svůj pracovní čas v přítomnosti dětí daného zařízení a díky tomu na ně mají výrazný vliv.

Vychovatel tráví s dětmi asi nejvíce času ze všech zaměstnanců. Je velice důležitým pracovníkem v takovémto zařízení, protože je nositelem výchovných cílů, vymezuje výchovně vzdělávací cíle, motivuje výchovnou činnost, vybírá, jaké prostředky výchovy použije a také koordinuje a usměrňuje výchovně vzdělávací činnost. Vychovatel má vliv nejen na to, jak děti tráví svůj volný čas, ale má vliv i na chování a rozvoj jejich osobnosti. A kvůli tomuto vlivu, který má na děti nebo by mohl mít na děti, tak je velice důležitá osobnost tohoto vychovatele (Kouteková, 2006). Na osobnost vychovatele je v zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy kladen větší tlak než v jiných zařízeních. Vychovatel by měl být důsledný, komunikativní, empatický, citlivý, ale také by měl mít vysokou frustrační toleranci, odolnost vůči stresovým a konfliktním situacím a pozitivní vztah k dětem atd... Obzvláště komunikace, empatie a pozitivní vztah k dětem mu mohou pomoci navázat kontakt i s velmi problémovým jedincem. Tento kontakt mezi dítětem a vychovatelem je velmi důležitý, protože mu to umožní získat od dítěte potřebné diagnostické údaje, anebo mu to pomůže uklidnit některé střety a konflikty před jejich vyhrocením (Jánský, 2004). Dle Koutekové (2006) patří mezi hlavní požadavky na vychovatele tvořivost a kreativita, protože jen tvořivý vychovatel může působit jako katalyzátor tvořivého procesu u dětí, a zároveň jako model tvořivé osobnosti.

Učitel předává dětem potřebné vědomosti a znalosti. Učitel na dítě může působit záměrně nebo bezděčně, ale ať už je to záměrné či nikoliv, tak jeho působení formuje dítě a pomáhá mu utvářet jeho osobnost. Učitel zde slouží jako model osobnosti. Učitel též

působí na proces, kdy dochází k vytváření životních rolí. U dětí, které mají nežádoucí komplexy představ, postojů a pocitů může mít pedagog vliv na to, aby se u dítěte vytvořily komplexy, které mu jednou umožní zapojit se do společnosti. Osobnost učitele je také velmi důležitá při vytváření pozitivního vztahu mezi ním a dítětem a atmosféře v dané třídě (Říčan, 2010).

Učitel a vychovatel v DDS musí mít kromě zdravotní způsobilosti, čistého trestního rejstříku i získané vzdělání z oboru speciální pedagogika.

3 Poruchy chování

3.1 Charakteristika a dělení poruch chování

Děti jsou umístěny do dětského domova se školou pro poruchy chování a emocií. Mezi tyto poruchy můžeme zařadit např. lhaní, krádeže, chození za školu a nedodržování školní docházky, nerespektování autorit, vandalismus atd. . .

Vágnerová (2004, s. 779) říká, že „*poruchy chování lze charakterizovat jako odchylky v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, event. na úrovni svých rozumových schopností*“.

Porucha chování se vyznačuje tím, že její trvání je dlouhodobé (trvá více než šest měsíců) a také je zcela nezávislé na prostředí, ve kterém se dítě nachází. Dalším znakem je, že díky této poruše je narušena sociální adaptabilita dítěte a tuto poruchu nelze zvládnout za pomoci běžných pedagogických postupů jak doma, tak ve škole. Posledním znakem je, že takováto porucha chování vyžaduje speciální léčbu a přístup (Poskočilová, 2006).

Poruchy chování můžeme dělit podle různých kritérií. Jedním kritériem může být dělení podle stupně společenské závažnosti. V tom případě se nám poruchy chování dělí na disociální, asociální a antisociální. S **disociálním chováním** se setkáváme nejčastěji, je totiž typické pro určité vývojové období např. období puberty. Též se s disociálním chováním můžeme setkat i u dětí, které jsou hyperaktivní. Takovéto chování, není společností považováno za správné, ale stále neporušuje společenskou normu. Můžeme sem zařadit např. neukázněnost, lhaní, podvádění a porušování školního řádu. **Asociální chování** již porušuje normy dané společností. Patří sem např. sebepoškozování, poškození cizích věcí, záškoláctví (Juncovičová, Žáčková, 2010). A **antisociální chování** je ryze protisociální, které v sobě nese nejvíce výrazné formy sociální patologie, které poškozují jak jedince, tak i společnost. Takovéto jednání porušuje zákony dané společností, ohrožuje hodnoty a životy lidí. Můžeme sem zařadit např. loupežná přepadení, zločiny sexuální povahy atd. . . (Kvintová, 2016). Další dělení dle Baraníkové (2021) je podle vlivu na socializaci jedince. A dle tohoto vlivu dělíme poruchy chování na **socializované poruchy**, kdy jedinec páchá přestupky v rámci dané vrstevnické skupiny, která se vyznačuje stejným problémovým chováním. V této skupině mají přátelské vazby, které často končí šikanou nebo jiným projevem agresivity. Jedinci, kteří spadají do této kategorie, se většinou jako skupina toulají po ulicích a dopouštějí

se delikvence. A u **nesocializované poruchy** došlo k narušení sociálních vazeb v rodině i ve vrstevnických skupinách, tyto vazby nemusí být pouze narušené, ale mohou zcela chybět. V důsledku toho páchá jedinec přestupky samostatně za účelem zisku např. peníze, výhody atd... Do této skupiny můžeme zařadit např. opoziční vzdorovité chování. Další dělení dle Slowíka (2016) může být podle věku, agresivity a příčin.

3.2 Příčiny poruch chování

Je velice těžké říct, která příčina může za vznik poruch chování. Všeobecně se uvádí, že za dané poruchy může více příčin, které se zkombinovaly a působily společně např. psychologické a sociální příčiny. Díky tomu můžeme říct, že etiologie poruch chování má multifaktoriální povahu. A i přesto existují názory, že poruchy chování spíše vznikají následkem sociálně podmíněných příčin, protože jsou na ně nejčastěji vázány. Mezi tyto příčiny můžeme zařadit např. negativní vliv vrstevníků a vrstevnických skupin, málo podnětné či nepodnětné rodinné prostředí, patologické rodinné prostředí atd... (Slowík, 2016).

Mezi **biologické faktory** patří např. pohlaví, u mužů dochází mnohem častěji k poruchám chování vzhledem k tomu, že mají větší tendenci k agresivnímu jednání díky testosteronu. Dále je zde dispozice k určitému způsobu reagování, vyšší míra výskytu poruch chování se vyskytuje u jedinců, co jsou zvýšeně dráždiví a impulzivní. Věk je další důležitý faktor (Blažek a kol, 2019).

Mezi **psychické faktory** můžeme zařadit např. úroveň mentálních schopností, protože děti a dospívající, u nichž se objevují poruchy chování, mají snížené rozumové schopnosti. Ale není to tak vždy, mezi těmito jedinci se dají najít i tací, kteří mají poruchy chování, a přitom jejich intelekt je nadprůměrný. Dalším faktorem může být motivace nebo potřeby jedince, protože za rozvoj poruch chování může leckdy neuspokojování potřeb (obzvláště potřeba jistoty a bezpečí či lásky a sounáležitosti) jedince v jeho dětství. Dále bychom sem mohli zařadit touhu po seberealizaci nebo specifické poruchy osobnosti atd... (Blažek a kol., 2019). Dle Švarcové (2002) sem můžeme zařadit i frustraci, stres anebo nezralou osobnost jedince.

Mezi **sociální faktory** patří hlavně rodina, zde velmi záleží na tom, jestli jsou rodiče dítěte anomální osobnosti např. alkoholici, toxikomani či velmi emočně chladní jedinci. Dále je důležité, jestli je rodina úplná či neúplná, protože v neúplné rodině může dítě mít stesk po druhém rodiči a může se i z rozvodu rodičů obviňovat. Dále velmi záleží na tom,

jak rodina toleruje poruchové jednání. Existují rodiny, které své děti učí krást, podvádět atd... Životní prostředí je dalším důležitým sociálním faktorem. Na chování dítěte má vliv životní styl a prostředí, ve kterém jedinec tráví většinu svého času. Např. ve městech, a hlavně na sídlištích se děti a mladiství chovají více asociálně než na vesnicích, protože zde mohou spoléhat na určitou míru anonymity. Dalším faktorem je parta, sekta nebo náboženská skupina, ke které se dítě přidalo. Např. skinheadi jsou skupinou, která má většinou na jedince negativní vliv z toho důvodu, že některé tyto skupiny ubližují jiným lidem (Švarcová, 2002).

Mezi nejčastější typy poruchy chování u dětí v ústavní a ochranné výchově patří např. **lhaní**, u dětí to bývá běžný způsob, který jim umožní utéct ze situace, která je pro ně nepříjemná a neví, jak jinak ji mohou vyřešit. Vždy je nutné pátrat po tom, proč dítě lže. Lež můžeme rozdělit do tří kategorií. První kategorie je pravá lež. Dítě zde lže úmyslně a vždy za nějakým účelem, buď aby se vyhnulo trestu anebo získalo výhodu. Někdy, ale mohou lhát jen kvůli nutkové potřebě, protože se domnívají, že lež bude před ostatními vypadat lépe než pravda. Další kategorií nám tvoří bájná lež. Tato lež není součástí poruch chování. Dítě zde lže kvůli tomu, že nejsou uspokojeny jeho potřeby a tato lež je symbolicky uspokojí např. dítě může vyprávět o tom, jak prožilo nádherné prázdniny s rodiči, a přitom jsou jeho rodiče rozvedení. Další je destruktivní lež, tato lež bývá záměrně použita k tomu, aby ublížila druhým lidem anebo, aby díky ní dítě získalo nějakou výhodu na úkor druhých (Švarcová, 2002). **Záškoláctví** je stav, kdy dítě ze své vlastní vůle a bez řádného důvodu (např. nemoc) nechodí do školy bez vědomí rodičů. Záškoláctví můžeme rozdělit do dvou kategorií. První kategorie je záškoláctví impulzivního charakteru, zde dítě neplánuje nechození do školy, tento čin vznikne z náhlé myšlenky a popudu. Druhá kategorie je účelové, plánované záškoláctví. Zde dítě nejde do školy kvůli tomu, že se chce vyhnout písemce nebo zkoušení. Existuje spousta důvodů, proč chodí děti za školu, ale všechny tyto důvody můžeme rozdělit do tří skupin. Tyto skupiny jsou negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí, trávení volného času a vliv party (Martínek, 2015). **Útěky**, nejvíce děti utíkají z domova, což může být známkou toho, že v rodině je problém, který rodina nedokáže zvládnout. Útěky můžeme rozdělit na impulzivní útěky, kdy je útěk zkratovou reakcí na problémy doma, ve škole nebo se jedná o útěk před stresem a zahanbením. Je nutné brát útěk jako jistou prosbu o pomoc. Dalším je chronický útěk. Tento útěk je dopředu promyšlený a připravený např. dítě si našetřilo peníze a ví, kam uteče. Útěk z dětského domova se školou nebo jiného zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy je reakcí na omezení svobody

(Švarcová, 2002). **Agrese** je útočné jednání vůči jinému člověku, objektu, překážce s úmyslem fyzicky či verbálně ublížit. Máme více druhů agrese. Např. při instrumentální agresi jedinec jedná úmyslně a promyšleně, proto aby něco získal a že někomu ublížil, je pro něj nepodstatné. Je zde i agrese emocionální, tato agrese není prostředkem, ale cílem. Agrese tu slouží jako způsob při vybití agrese. Tato agrese nastává při nějakém silném afektivním emocionálním stavu. Dále je zde agrese přímá (např. facka), nepřímá (např. poškození majetku oběti) nebo fyzická (např. napadení) a verbální (např. nadávka). Ale agresi můžeme dělit i podle toho, jestli je agrese zaměřena dovnitř nebo ven. Díky čemuž můžeme rozlišovat mezi heteroagresí (např. ublížení druhému jedinci) a autoagresí (např. sebepoškozování). S agresi souvisí **šikana**. Šikana je „*jakékoli chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jinou osobu, případně skupinu osob, nejčastěji žáků*“ (Kopecká, 2015, s. 57). Šikana cíleně a opakovaně užívá násilí na osobu nebo osoby, které se nemohou bránit. Při šikaně jsou role rozděleny a zůstávají neměnné. Šikana zahrnuje jak fyzické a verbální útoky, tak i sexuální zneužívání (Kopecká, 2015). Oběti šikany by vždy mělo být pomoheno a agresor by měl být potrestán, jinak šikana může dané oběti způsobit doživotní důsledky. Rozhodně by nemělo ve školách či jiných zařízeních docházet k bagatelizaci šikany.

4 Vliv volnočasových aktivit na děti z dětského domova se školou z pohledu vychovatele

Tato část práce se podrobně věnuje výzkumnému šetření, které se týká vlivu volnočasových aktivit na děti z DDS z pohledu vychovatele. Témata jako je volný čas a dětský domov se školou jsou velmi často zpracovávána, ale už méně často jsou zpracovávána ve vzájemné souvislosti.

V předchozí teoretické části byly poskytnuty a vysvětleny různé charakteristiky a informace, které se týkají volného času a DDS, protože jsou velmi důležité k pochopení tématu tohoto metodologického výzkumu.

V této části práce jsou popsány hlavní a dílčí výzkumné cíle. Tyto cíle byly výchozím bodem, ze kterého se vycházelo při formulování výzkumných otázek. Vzhledem k charakteru této práce byla zvolena kvalitativní metoda, při které je využito polostrukturovaného rozhovoru. Dále je popsán výzkumný vzorek a jen okrajově i místo, kde probíhalo výzkumné šetření. Poté byly realizovány rozhovory s vychovateli z DDS, což tvoří obsah empirické části této bakalářské práce. Výsledná zjištění z polostrukturovaných rozhovorů byla později analyzována za pomoci otevřeného kódování a výsledky byly mezi sebou porovnávány a na jejich základě bylo zformulováno závěry, který se nachází na konci bakalářské práce.

4.1 Formulace výzkumných cílů, otázek a problému

Cílem bakalářské práce a výzkumného šetření je zjistit, jak vychovatelé v DDS nahlízejí na organizované volnočasové aktivity. Na tento cíl navazují tři dílčí výzkumné otázky, které poskytují informace o tom, na jakém základě jsou organizované volnočasové aktivity vychovateli vybírány a obměňovány. Jakou roli při výběru má dítě a jakým způsobem se aktivity účastní. A které faktory mohou ovlivnit průběh volnočasové aktivity. Dále je tu ukázáno, které oblasti jsou u dětí pod vlivem organizovaných volnočasových aktivit. A též jak vychovatelé hodnotí vliv organizovaných volnočasových aktivit.

Výzkumné cíle:

Hlavní výzkumný cíl se týká toho, jak vnímají vychovatelé organizované volnočasové aktivity u dětí v DDŠ.

Dílčí výzkumné cíle zjišťují, jakou roli zaujímá dítě při výběru volnočasové aktivity a jakým způsobem se jí účastní. Dále je zde ukázáno, na jakém základě vybírají a obměňují volnočasové aktivity vychovatelé. Také bylo zjištěno, co všechno může ovlivnit průběh volnočasové aktivity. A poslední dílčí výzkumný cíl ukazuje, v jakých oblastech vychovatelé vidí vliv organizovaných volnočasových aktivit a jak je hodnotí.

Výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka:

HVO: Jak nahlízejí vychovatelé na organizované volnočasové aktivity dětí z DDŠ?

Dílčí otázky:

DVO1: Co ovlivňuje výběr volnočasové aktivity?

DVO2: Jaké faktory ovlivňují průběh volnočasové aktivity?

DVO3: V jakých oblastech vnímají vychovatele vliv volnočasových aktivit u dětí z DDŠ?

Vědecko-výzkumný problém: Trávení volného času dětí v dětském domově se školou ve Východočeském kraji.

4.2 Typ výzkumu, metody a nástroje získávání dat

Výzkum bakalářské práce je, jak jsem psala výše, kvalitativního charakteru. Kvalitativní výzkum byl zvolen vzhledem k tomu, že: „*Kvalitativní výzkum nám umožňuje poznat určité situace nebo chování a porozumět tomu co se děje a jak se věci mají*“ (Armstrong, Taylor, 2015, s. 649). Existuje mnoho definic, které definují kvalitativní výzkum. Např. významný metodolog Creswell (In Hendl, 2005, s. 50) stanovil definici kvalitativního výzkumu, která říká že: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného*

sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ Další definici můžeme najít u Ferjenčíka (2010, s. 245), který o kvalitativním výzkumu říká že: „Kvalitativní výzkum je ve své povaze orientovaný holisticky: Člověk, skupina, jejich produkty, či nějaká událost jsou zkoumány podle možnosti v celé své šíři a všech možných rozměrech. Navíc je aspirací pochopit všechny tyto rozměry integrovaně – v jejich vzájemných návaznostech a souvislostech“. Při kvalitativním výzkumu je kladen důraz na porozumění chování z pohledu osob, kteří se účastní výzkumu. Též je tento výzkum leckdy založen na důkazech, které není možné vždy zjednodušit. Údaje jsou při kvalitativním výzkumu získávány pomocí rozhovorů, případových studií, pozorování a průzkumů. A konečným výsledkem mohou být informace popisující situace, události či procesy (Armstrong, Taylor, 2015). Kvalitativní výzkum má své výhody i nevýhody. Mezi **výhody** můžeme zařadit, že získáváme podrobný popis situace, jevu, události či fenoménu. Díky tomu máme lepší vhled do dané problematiky. Další výhodou je, že zkoumá fenomén v jeho přirozeném prostředí a dokáže reagovat na podmínky a situace, ve kterých se odehrává. **Nevýhodou** kvalitativního výzkumu je, že výsledky mohou být ovlivněny výzkumníkem a tím, co on upřednostňuje. A také, že výsledná data nemusí být vždy platná pro všechna prostředí a všechny lidi s tím, že sběr dat a jejich analýza jsou velice časově náročné (Hendl, 2005).

Z metod, které nabízí kvalitativní výzkum, byl zvolen **polostrukurovaný rozhovor** vzhledem k tomu, že díky němu bude možné nejlépe zjistit subjektivní názor vychovatelů na organizované volnočasové aktivity, které se konají v DDŠ. Rozhovor představuje „zprostředkovaný a vysoce interaktivní proces získávání dat“ (Ferjenčík, 2010, s. 171). Polostrukurovaný nebo též polostandardizovaný rozhovor vyžaduje přípravu. Je potřeba si před uskutečněním rozhovoru připravit otázky či okruhy, na které se budeme v průběhu rozhovoru ptát. Nicméně tato metoda umožňuje i možnost flexibilně reagovat na to, co bylo řečeno a v průběhu rozhovoru přidávat další otázky, abychom se doptali a všemu porozuměli. Nemusíme se striktně držet předem připravených otázek. Polostrukurovaný rozhovor má své výhody a nevýhody. Mezi **výhody** této metody můžeme zařadit, že poskytuje velký prostor informantům pro vyjádření, další výhodou to poskytuje samotnému tazateli/výzkumníkovi, který díky této metodě může volně reagovat na nové informace, které vplynuly v průběhu rozhovoru. Mezi **nevýhody** můžeme naopak zařadit časovou náročnost této metody.

Je velice časově náročné připravit předem otázky, domluvit si účastníky, zajistit si čas na uskutečnění rozhovoru a na přepis. Další nevýhodou této metody je závislost na našich schopnostech ptát se, vzbudit důvěru atd... (Zandlová, 2019).

Švaříček (In Švaříček a kol., 2007) tvrdí, že existují tři kritéria, které ovlivňují kvalitativní výzkum. Prvním kritériem je **pravdivost a platnost výzkumu**. Toto kritérium je velice důležité proto, že všechny zjištěné jevy jsou reprezentovány nálezy a tyto nálezy by měly být vždy podloženy důkazy. Druhým kritériem je **spolehlivost**. Spolehlivost této práce zvyšuje přesný přepis rozhovoru (viz příloha). Třetím a posledním kritériem jsou **etické dimenze výzkumu**. Toto kritérium rozebírá etické zásady, které by měly být při rozhovoru s informanty dodržovány. Např. je důležité informantům sdělit povahu výzkumu a k čemu slouží. Dále, že nebudou prozrazeny osobní údaje bez jejich souhlasu.

4.3 Výzkumný vzorek a místo šetření

Výzkumný vzorek se skládá ze čtyř denních vychovatelů, kteří pracují v DDŠ nejméně jeden rok. A jednoho denního vychovatele, který tam pracuje pouze pár měsíců. Ale i přesto byl tento denní vychovatel zařazen do výzkumného vzorku vzhledem k tomu, že i za těch pár měsíců získal dostatek zkušeností a vědomostí, které jsou potřebné pro stanovený výzkum, ale hlavně se tam objevoval zajímavý pohled na danou problematiku.

Věk tří informantů se pohybuje v rozmezí 20 až 35 let. A věk zbylých dvou informantů se pohybuje v rozmezí 35 až 50 let. Pouze dva informanti mají vysokoškolské bakalářské vzdělání. Ostatní informanti mají středoškolské vzdělání s maturitou s tím, že si vysokoškolské bakalářské vzdělání teprve plánují doplnit nebo si ho v současné době doplňují.

Nebyla stanovena žádná hranice, která by se týkala věku informantů v DDŠ. Ale vzhledem k výzkumu byly stanoveny tři podmínky, které byly rámci výběru informantů důležité. Těmito podmínkami bylo, že musí pocházet z různých výchovných skupin a musí to být denní vychovatelé. Také museli v DDŠ pracovat minimálně dva měsíce, aby už měli nějaké zkušenosti a mohli si vytvořit názor na problematiku, kterou se zabývá tato bakalářská práce.

Tři informanti byli osobně poznáni v průběhu tvorby bakalářské práce a zbývající dva informanti byli osloveni za pomoci sociálních sítí či prostřednictvím společné známé

osoby. Z důvodu zachování anonymity informantů a udržení přehlednosti, budou informanti pojmenováni abecední formou jako: informant A, informant B, informant C, informant D, informant E.

K místu šetření, kde výzkum probíhal, mohu říci pouze to, že se jedná o DDŠ, které se nachází ve Východočeském kraji a jinak nebude blíže specifikováno vzhledem k zachování anonymity.

4.4 Procedura sběru dat a analýza dat

Pět rozhovorů bylo uskutečněno v přirozeném prostředí informantů, kde se cítili dobře a uvolněně. Na začátku každého setkání byli informanti znovu seznámeni s účelem, ke kterému rozhovor poslouží. Byl mi zde znovu poskytnut souhlas k nahrávání a následné použití výsledků v mé bakalářské práci. Stejně tak oni byli znovu ujištěni o své anonymitě.

Rozhovory trvaly zhruba 30 až 40 minut. K rozhovoru byly předem připravené otázky, které byly v průběhu rozhovoru lehce měněny anebo obohaceny o další otázky, aby bylo možné se doptávat.

Všechny rozhovory byly s maximální pečlivostí přepsány bez jakýchkoliv nežádoucích úprav, viz příloha. Tento přepis následně posloužil k otevřenému kódování, protože dle Gulové „*Proces otevřeného kódování odhaluje nejen kategorie, ale i jejich vlastnosti a dimenze*“ (In Gulová a kol., 2013, s. 50).

Otevřené kódování je uskutečněno tak, že text je rozdělen na jednotky. Jednotkou může být např. slovo či věta (Gulová In Gulová a kol., 2013). Při tvorbě jednotek je lepší nevytvářet jejich hranice formálně, ale spíše je utvořit na základě významu. Což může zapříčinit vznik významové jednotky různé velikosti. Někdy se některé hranice významových jednotek překrývají. Poté můžeme k této vzniklé jednotce přidělit kód, který nám jednotku označí. Přiřazený kód by měl odpovídat na tu otázku, o čem daná jednotka vypovídá (Šedřová In Švaříček a kol., 2007).

5 Interpretace výsledků

V této kapitole se nachází výsledky z výzkumného šetření, kterých bylo dosaženo otevřeným kódováním.

DVO1: Co ovlivňuje výběr volnočasové aktivity?

Kategorie č. 1: Výběr volnočasových aktivit

Subkategorie č. 1: Výběr aktivit dle vychovatelů a spoluúčast dětí

Subkategorie č. 2: Role dítěte při výběru aktivit a jeho účast

DVO2: Jaké faktory ovlivňují průběh volnočasové aktivity?

Kategorie č. 2: Ovlivňující faktory

Subkategorie č. 1: Vnější faktory

Subkategorie č. 2: Vnitřní faktory

DVO3: V jakých oblastech vnímají vychovatele vliv volnočasových aktivit u dětí z DDŠ?

Kategorie č. 3: Vliv volnočasových aktivit na oblasti

Subkategorie č. 1: Vliv na verbální komunikační a sociální oblast

Subkategorie č. 2: Vliv na oblast postojů

Subkategorie č. 3: Vliv na oblast vědomostí, schopností, dovedností

Subkategorie č. 4: Vliv na oblast rizikového chování

Kategorie č. 4: Hodnocení organizovaných volnočasových aktivit dle vychovatelů

5.1 DVO1: Co ovlivňuje výběr volnočasové aktivity?

Kategorie č. 1: Výběr volnočasových aktivit

Kódy:

- *Zájem*
- *Nadání*
- *Komunikace*
- *Dohoda*
- *Schopnosti a dovednosti*
- *Ochota*
- *Svobodná volba*
- *Nálada*
- *Omezení*
- *Přístup*
- *Vnímavost*

Tato kategorie se věnuje okolnostem/faktorům, na nichž závisí výběr a následné zařazení aktivity do seznamu organizovaných volnočasových aktivit. Informanti byli tázáni na to, jak sestavují nabídku volnočasových aktivit, na jakém základě ji obměňují, jakou roli má dítě při výběru aktivity a na jakém základě se podle nich dítě rozhoduje o tom jaké aktivity se bude účastnit. Proto je tato kategorie rozdělena do dvou subkategorií. První subkategorie se zaměřuje na vychovatele a jejich výběr a obměnu volnočasových aktivit za spoluúčasti dítěte. Druhá subkategorie se zaměřuje na roli dítěte při výběru aktivity a jejich účasti při aktivitě.

Subkategorie č. 1: Výběr aktivit dle vychovatelů a spoluúčast dětí

Vybrat aktivitu pro děti z DDS je velice náročné z toho důvodu, že je tam spousta faktorů, na které vychovatelé berou ohled. Při analýze rozhovorů se objevuje několik faktorů, které uvedlo více informantů. Až na jednoho informanta všichni ostatní odpověděli že jedním takovým faktorem, na který berou ohled, je zájem dětí o danou aktivitu. Informant B tento faktor také zmiňuje. „*Nabídku volnočasových aktivit jim vytváříme třeba podle toho, o co samy děti projeví zájem, protože nabízet jim aktivitu,*

o kterou by neměly zájem postrádá smysl“. Ale také uvádí další faktory, na kterých je tvorba nabídky aktivit podle něj závislá. *„Taky hodně záleží na tom, co my jako vychovatelé sami dokážeme, protože nemůžeme nabízet něco, co sami neumíme. Ale taky se hodně řídíme i tím, jak a na co jsou děti nadané. Protože se hodně snažíme o to, aby se děti rozvíjely. V některých případech se dá říci, že nabídka je leckdy omezena naší kreativitou, schopnostmi a dovednostmi a v některých případech i financemi“.* Informant B je jediný, který přímo vyjádřil, že mezi faktory, na které je třeba brát ohled, patří finance.

Je možné, že i informant E myslel finance, ale vzhledem k tomu, že to nechtěl dále rozebírat, tak nebylo možné se v průběhu rozhovoru doptat. Informant E uvedl, že je výběr a tvorba volnočasových aktivit omezena možnostmi zařízení. *„Tak, ta tvorba aktivit je hodně ovlivněna tím... o co děti projeví zájem a taky tím, jak si to s námi vykomunikují... a asi bych i řekla, že možnostmi zařízení? Ale to je.... to je takový... hodně individuální a asi to nebudu víc rozebírat no“.*

I ostatní informanti zmínili, že dalším faktorem je vzájemná domluva mezi dětmi a vychovatelem. Což ukazuje, že i dítě se může zapojit do výběru aktivity a být tak spoluúčastníkem. Třeba informant A uvedl: *„Ono taky hodně záleží na tom, jestli si dokáží říct a domluvit se s námi na tom. Prostě přijít a říct... My bychom chtěli... Já bych chtěl nebo Mohla byste tam zařadit atd... Ono někdy ty děti nedokáží správně vyjádřit, co chtějí, protože buď to udělají špatným způsobem a mají z toho srandu a chtějí třeba nereálné aktivity anebo si o to ani neřeknou s tím, že... je jim to jedno, co budou dělat. Ale když za mnou s takovou prosbou přijdou, tak se jim snažím vyhovět a naplánovat to s nimi a myslím si, že takhle to nemám jenom já“.*

I informant B uvádí důležitost komunikace mezi vychovatelem a dětmi. Protože říká, že je důležité, aby děti uměly vznést žádost. *„A na základě takovéto žádosti se to pokusíme zařídit. Protože my ty děti chceme rozvíjet a chceme, aby dělaly něco, co je baví a má to pro ně smysl. A i když na tu aktivitu nemáme třeba v současné době dovednosti, tak se jim naučíme, abychom tam takovou aktivitu mohli časem zařadit, protože opravdu chceme vyjít vstříc, jak jen to jde, ale hodně záleží na tom, jak si o tu aktivitu řeknou“.*

To samé říká třeba i informant D. *„Je to čistě na domluvě mezi námi všemi“.* A informant C se k tomuto názoru také přiklání. *„Záleží na jednotlivých vychovatelích, co sami nabízejí a a a ... co jsou ochotni s dětmi dělat, a potom na komunikaci dítě-*

vychovatel, které projeví zájem o nějakou konkrétní aktivitu nebo je s dítětem probíráno co, by chtělo zkusit dělat“.

Informanti se také shodli na tom, že dalším faktorem, ke kterému přihlížejí při výběru aktivit, je nadání dětí. Z toho důvodu, že rádi vidí, jak se děti zlepšují ve svých schopnostech a dovednostech. Informant E se vyjádřil takto: *„Hodně koukám i na to, na co jsou ty děti nadané. Protože někdy mají velké nadání k něčemu, či už mají v něčem i základy, ale dál se to... nerozvíjí což, je škoda, a tak se tam vždy snažím zařadit aktivitu, která by to nadání podporovala a rozvíjela. A co nemůžu zastat já, tak zastane nějaký jiný kolega nebo kolegyně“.*

Zájem, komunikace a nadání dětí jsou hlavními faktory, které se opakovaly prakticky ve všech rozhovorech s informanty. I obměna organizovaných volnočasových aktivit je závislá na těchto faktorech. V rámci výběru aktivity se vyskytovaly i jiné faktory, ale pouze ojediněle. Jak bylo popsáno u informanta B, který říká, že mezi faktory, na kterých záleží výběr aktivity, jsou i schopnosti, dovednosti a kreativita vychovatele. Informant C ještě dodává, že je důležitá ochota vychovatele. Také byli informanti dotazováni na to, jestli je nabídka volnočasových aktivit podle nich dostatečně obsáhlá. A od všech bylo odpovězeno, že ano s tím, že to dostatečně pokrývá jak zájmy, tak i potřeby dětí.

Subkategorie č. 2: Role dítěte při výběru aktivit a jeho účast

Role dítěte při výběru aktivit je velmi důležitá, protože to poté může ovlivnit to, jak bude na dané aktivitě aktivní či pasivní. Informanti byli dotázáni na to, jakou roli má dítě při výběru aktivit a všichni se shodli na tom, že dítě má při výběru hlavní roli a svobodnou volbu. Ale děti zde nemají možnost se neúčastnit organizované volnočasové aktivity, a tak je někdy nutné využít různých opatření ve výchově (zákazy).

Informant B se k otázce, jakou roli má dítě při výběru aktivit, vyjádřil takto: *„Dítě zde má velkou roli. Vlastně hlavní. Protože jen to dítě si vybírá aktivitu, které se chce účastnit. Nikdo jiný za něj nevybírám. My ani rodiče mu do toho mluvit nemůžeme. Ale můžeme mu poradit či ho podporovat a povzbuzovat v tom, aby se nějaké aktivity účastnilo. Ale to je tak asi vše. Samo dítě se rozhoduje na základě třeba svých zájmů, schopností, dovedností a tak“.*

I informant C říká že: *„Může si samo vybrat, co chce dělat. Záleží i na jeho schopnostech, ale mají svobodnou volbu... většinou“.*

Nicméně informant A se v tomto případě zmiňuje i o tom, že když se nechce dítě dlouho účastnit žádné aktivity, tak pak leckdy musí na aktivitu, která na něj zbude. Také z toho vyplývá, že i když má dítě většinou svobodnou volbu ve výběru aktivity, tak se nelze neúčastnit. *„Někdy tam jsou děti, které se nechtějí... nechtějí účastnit žádné aktivity, což je problém, protože se musí nějaké aktivity účastnit. Je to jakoby jejich povinnost v tomto zařízení. My se je snažíme nějak namotivovat, aby chtěly dobrovolně ale néééé úplně vždy to funguje. Pak přijdou... na řadu zákazy. Ale většinou se nám podaří ty děti přemluvit aspoň k pasivní účasti, když né k té aktivní na té aktivitě. Další problém je v tom, že jak se dlouho nechtěly žádné aktivity účastnit, tak pak musí tam, kde zbylo prázdné místo, což jen zvyšuje tu nechuť se té aktivity účastnit“.*

Nicméně informant D uvádí, že i ta pasivní činnost je pro dítě přínosná. *„Ne vždy to bývá tak, že se semknou všechny děti a nechtějí nic dělat. Pokud je ve skupině jedinec, který odmítá naplánovanou činnost. Tak i pasivní účast v tu chvíli je přijatelná, neboť sleduje, pozoruje ostatní, jak danou činnost provádí a možno jej časem vyzkouší“.*

Na otázku, na jakém základě si děti vybírají volnočasovou aktivitu, bylo odpovězeno mnoho různých důvodů jako je, že záleží na tom, o jakou aktivitu se jedná, kdo ji vede, kde se bude konat, jak dlouho bude trvat a kolik tam budou mít kamarádů atd.... Nicméně tu byl jeden faktor, na kterém se všichni informanti shodovali. A tím je aktuální nálada. Což ukazuje, jak musí být vychovatel vnímavý k potřebám dětí. Informant A se k tomuto tématu vyjadřuje takto: *„Je hodně důležité to, jak se děti cítí a jakou mají aktuální náladu. Protože někdy se děti... zapíší na nějakou aktivitu a pak zjistím, že je tam v tom kolektivu špatná nálada kvůli tomu, že jsou třeba unavení a nechtějí na tu túru, a tak místo toho zvolím procházku kratší a třeba s nějakou zastávkou, což jim hned zlepší náladu a lépe spolupracují. Někdy je potřeba zvolit jinou... jakoby úplně jinou aktivitu, no. Někdy je u těch dětí citit hněv, a pak se dohodneme na tom, co chtějí dělat, aby se toho vzteku zbavily.“*

5.2 DVO 2: Jaké faktory ovlivňují průběh volnočasové aktivity?

Kategorie č. 2: Ovlivňující faktory

Kódy:

- *Spory*
- *Prostředí*
- *Nálada*
- *Děti*
- *Seskupení*
- *Temperament*
- *Vychovatel*

Tato kategorie se zaměřuje na faktory, které z pohledu vychovatelů mají vliv na průběh volnočasových aktivit. Nicméně není v možnostech vychovatele všechny faktory ovlivnit, a z tohoto důvodu je tato kategorie rozdělena do dvou subkategorí. Kde jedna subkategorie se bude zabývat vnějšími faktory, které může vychovatel ovlivnit a druhá vnitřními faktory, které vychovatel ovlivnit již nemůže.

Subkategorie č. 1: Vnější faktory

Mezi faktory, které vychovatel může ovlivnit, a mají vliv na průběh aktivity, patří přítomnost cizí osoby, jako je třeba praktikant. Vychovatelé si mohou říct, zda tam cizí osobu chtějí, a zároveň mohou ovlivnit vstup této osoby do skupinky dětí a pomoci s jeho přijetím. Všichni informanti uvedli, že přítomnost cizí osoby má na děti a průběh volnočasové aktivity vliv aspoň ze začátku. Informant D se k přítomnosti cizí osoby vyjádřil takto: *„Z počátku to je některým nepříjemné. Ptají se, kdo to je, proč tu je, co to znamená pro nás. Je potřeba být otevřený a upřímný, vysvětlit zdůvodnit, tak aby děti cítili, že o nic zásadního nejde“*. A informant C k tomu dodává: *„Děti bývají rozjivené, akční, náladové, drzé, vulgární, arogantní. Obvykle se předvádí a působí ze začátku spíše odtažitě směrem k nové osobě“*. Krom informanta B, který uvedl jak negativní, tak i pozitivní vliv, všichni ostatní uvádí pouze negativní vliv. Informant B říká, že: *„Pozitivní na tom je, že tam je další osoba, která nám pomáhá s tou aktivitou a baví se s dětma. On i ten cizí člověk, jako je třeba právě ten praktikant, tak poskytuje dětem i takové příjemné rozptýlení, a leckdy se ty děti chovají v přítomnosti takové osoby*

lépe než normálně vzhledem k tomu, že na něj chtěj zapůsobit a ukázat se v tom lepším světle“.

Informanti se zde zmínili i o prostorových podmínkách, kde by mohly dané aktivity probíhat. Dva informanti se shodují na tom, že nejlepší prostředí je takové, kde to je příjemné, suché, klidné a bez možnosti rozptýlení atd.... Jeden informant se vyjádřil tak, že závisí na zvolené aktivitě, ale že on sám osobně preferuje jakékoliv aktivity venku z toho důvodu, že děti jsou rády, že jsou venku a pryč ze zařízení. Další dva informanti uvedli, že prostor není důležitý, ale spíše je důležité to, co tam budou dělat. A aktivita, kterou budou dělat, je něco, co může vychovatel ovlivnit.

Dalším faktorem mohou být znalosti, zkušenosti vychovatele. Čtyři informanti uvedli, že na znalostech a zkušenostech záleží. Informant E se vyjádřil takto: *„Hodně... hodně na tom záleží, hodně to rozhoduje o tom, jestli daná aktivita proběhne v klidu“.* Informant D ve svém rozhovoru i uvedl, jak je důležité přiznat neznalost, aby se předešlo případným problémům. *„Velmi. Samozřejmě vychovatel je ten, který vede. Volím činnosti, které i já dělám ráda a pravidelně. Jsem však otevřená... i možnostem, které jsou pro mě nové. Dám najevo, že to není můj šálek kávy, tudíž nevím, jak na to a nechám si poradit od těch, kteří o tom něco vědí. Zkoušíme“.*

Subkategorie č. 2: Vnitřní faktory

Zde jsou zařazeny faktory, které vychovatel nemůže ovlivnit. Jedním takovým faktorem je temperament dětí. Informant B uvedl: *„Ten temperament dětí... to prostě neovlivníme, ale většinou ty děti už nějak známe, a tak víme, co na které platí, aby se uklidnily, či aby vůbec nezačaly dělat problémy. Ale je pravda, že když se mi na té aktivitě sejde skupinka dětí, a všechny ty děti jsou třeba cholericí, tak je to vždy zajímavé. Člověk hold musí opatrně našlapovat, no. Ale ono se dá zvládnout všechno a jen málokdy se stane, že se sejde skupinka dětí s podobným anebo stejným temperamentem.* Informant C ve svém rozhovoru ukázal, jaký problém to může způsobit: *„Často jedno dítě dokáže strhnout celou skupinu a aktivita musí být například předčasně ukončena, nebo dané dítě vyloučeno z aktivity. Dokáže to celou skupinu rozhodit a rázem je po pohodové aktivitě“.* Dále se v podobném znění k tomuto vyjádřil i informant E a informant A. Zbylý informant se k tomuto tématu nevyjádřil.

Průběh volnočasové aktivity dokáže hodně ovlivnit i spor, který mezi dětmi vznikl. Informant A říká: *„Děti se snaží si navzájem vyhýbat a nechodit na stejné aktivity a když se.... sejdou nebo se potkají tak se snaží spolu nekomunikovat, ale ty aktivity leckdy*

vyžadují vzájemnou komunikaci i mezi jedinci, který se nemusí, což může způsobit, že ten spor propukne naplno. A tam, kde dřív byla jen napjatá atmosféra, je najednou velký problém. Můžeme do toho vstoupit, ale většinou to neovlivníme a spíš to záleží na dětech, aby si to vyřešily mezi sebou a my jen dohlédneme na to, aby to bylo poklidným způsobem“. I z rozhovoru informanta B vyplývá, že je možné ovlivnit pouze nějaké vnější projevy tohoto sporu a zabránit tak plnému vypuknutí.

Dalším faktorem, který je těžko ovlivnitelný, a přitom má vliv na průběh volnočasové aktivity, je emocionální naladění pracovníka. K emocionálnímu naladění odpověděli pouze dva informanti s tím, že informant C uvedl že: „*Nálada pracovníka může hrát také roli, ale nemělo by to ovlivnit aktivitu příliš*“. A informant B se vyjádřil tak, že to může mít pozitivní i negativní vliv na tu skupinku dětí, ale záleží na tom, v jakém emocionálním stavu vychovatel je. Také, že by to na něm nemělo být moc poznat, protože děti to dokáží velice dobře vycítit. Ale také říká, že nejde úplně zakrýt to, co se uvnitř nás děje.

Dále se ojediněle vyskytují takové faktory jako je zamilovanost dětí, momentální nálada, pocit volby a zájem dětí o aktivitu.

5.3 DVO 3: V jakých oblastech vnímají vychovatele vliv volnočasových aktivit u dětí z DDŠ?

Kategorie č. 3: Vliv volnočasových aktivit na oblasti

Kódy:

- *Komunikace*
- *Spolupráce*
- *Přátelství*
- *Utuzování*
- *Znalost*
- *Škola*
- *Rizikové chování*
- *Agrese*
- *Změna*
- *Vztahy*
- *Postoj*

Tato kategorie se zaměřuje na oblasti, ve kterých vychovatelé vidí vliv organizovaných volnočasových aktivit. Vzhledem k tomu, že oblastí je více, tak tato kategorie byla pro větší přehlednost rozdělena do čtyř subkategorií. Kde se první subkategorie zabývá vlivem na verbální komunikační a sociální oblast, druhá se zabývá změnou postojů dítěte. Třetí se zabývá vlivem na oblast vědomostí, dovedností a schopností a poslední čtvrtá se věnuje oblasti rizikového chování. Z rozhovorů vyplývá, že důvodem tohoto vlivu je uvolněnější atmosféra při volnočasových aktivitách, kde děti mohou dělat, co je baví.

Subkategorie č. 1: Vliv na verbální komunikační a sociální oblast

Všichni informanti se shodují v tom, že tyto aktivity mají vliv na komunikační oblast. V tom smyslu, že děti začnou více komunikovat. Informant C se k tomuto tématu vyjadřuje takto: *„Rozhodně jim tyto aktivity napomáhají se více otevřít. Rozmluví se o zážitcích z minulosti na daný sport například...a to pak navazuje i na rodinu“*. Informant A tento názor podporuje tím, že ve svém rozhovoru řekl: *„Ty aktivity jim pomáhají. Začnou mluvit o nějakých drobnostech a později přejdou k důležitým tématům, které je trápí a... tak. Podle mě je to tím, že se při té aktivitě uvolní, otevřou a poznají nás i ty děti z jiné stránky, a tak s námi začnou komunikovat lépe. A pak s námi komunikují lépe i mimo tu aktivitu. Ale jsou i výjimky, některé děti se ani při těchto aktivitách nerozmluví“*. Informant E pouze dodává, že volný čas má pozitivní vliv na komunikaci, ale že tomuto vlivu silně napomáhají sympatie.

Nicméně oblast komunikace je silně spojena i s oblastí sociální. A na tuto oblast mají také volnočasové aktivity dle všech informantů vliv. Informant D říká že: *„Mezi sebou se děti otrkávají a zkoušejí jeden druhého, hledají sympatie a pochopení jeden v druhém“*. Dále se k tomuto tématu vyjadřuje i informant C, který uvádí, že tyto aktivity nemusí vždy vést k přátelství, ale spíše k vyjasnění vztahů. *„Buď k sobě najdou děti z různých skupin například cestu a stanou se z nich přátelé nebo naopak. Rozhodně to napomáhá k utužování vztahů“*. I informant B se ve svém rozhovoru zmínil o utužování vztahů: *„Předtím jsme se bavily o tom, že díky těm volnočasovým aktivitám dítě lépe třeba zapadne do té skupiny dětí. Ale... ty různé aktivity pomáhají dětem, aby si k sobě našly cestu i přesto, že spolu normálně nevycházejí. Protože díky té aktivitě spolu musí spolupracovat, když chtějí vyhrát, a to oni velmi často chtějí, jsou většinou dost soutěživí. Ono, některé ty aktivity jsou pro ně i dost náročné, ale to je dobře protože to pak způsobí, že se ty vztahy mezi nimi jen utuží. A to je asi vše, víc mě k tomu nenapadá“*. Tři informanti

se zmiňují ve svém rozhovoru i o tom, že aktivity pomáhají v rámci vztahů nejen mezi dětmi, ale i mezi dětmi a vychovatelem, neboť je děti poznají i z jiné stránky.

Subkategorie č. 2: Vliv na oblast postojů

Z provedených rozhovorů vyplývá, že organizované volnočasové aktivity mají vliv i na oblast postojů dětí. Dva informanti uvádí, že se díky aktivitám změnil postoj dítěte ke škole, což bylo poznat na jeho známkách. Informant B se v rozhovoru k tomuto tématu vyjádřil takto: *„Třeba teď když zavzpomínám... tak u nás bylo dítě, které moc nekomunikovalo a nespolupracovalo a díky té volnočasové aktivitě se hodně otevřelo a zlepšilo nejen v sociální oblasti jako je navazování přátelských vztahů, ale zlepšilo se i ve škole, začalo lépe spolupracovat s učiteli i učení se začalo více věnovat... což bylo hodně poznat na jeho známkách“*. Informant E se k tomu vyjádřil pouze takto: *„Jakoby dá se říct, že se změnilo to, jak dítě přistupuje ke škole. Bylo tam znát zlepšení. Jedničky to nebyly ale dostalo se na solidní průměr“*.

Další dva informanti ve svém rozhovoru uvádějí, že volnočasová aktivita může mít vliv na změnu postoje k druhým. Jeden informant při rozhovoru pouze tuto oblast zmínil, ale druhý informant A se k tomu vyjádřil takto: *„Je vidět, že ty děti změnilý svůj postoj k dalším dětem, jsou k nim víc empatictější a možná i k nám, ale to už je těžké říct“*.

Informant E pouze dodává, že ta změna v postoji je hodně vidět na spolupráci dětí.

Subkategorie č. 3: Vliv na vědomosti, schopnosti, dovednosti

Všichni informanti se shodují v tom, že zde existuje vliv na rozvoj vědomostí, schopností a dovedností dětí. Informant E říká že: *„Při dobře zvolené aktivitě se mohou něco naučit a rozvíjet své schopnosti a dovednosti, ale musí je ta aktivita bavit“*. Informant B k tomu ještě dodává, že si informace, které jim k té aktivitě říká, lépe pamatují: *„Jo takhle...no..., ale víš, že i jo? Opravdu si ty informace pamatují, i když to občas vypadá, že mě při té aktivitě vůbec nevnímají. A pak za mnou přijdou a chlubí se tím, že si to pamatují anebo je slyším se těmi informace chlubit někomu jinému“*. Další tři informanti neměli k tomuto tématu, krom potvrzení a pár informací, co více dodat, a tak se mu dále nevěnovali. Jenom informant D a další dva informanti dodávají, že tento rozvoj může mít pozitivní dopad na sebevědomí a sebehodnocení dětí.

Subkategorie č. 4: Vliv na rizikové chování

Z rozhovorů dvou informantů vyplynulo, že vidí pozitivní vliv volnočasových aktivit na rizikovém chování dětí. Podle dvou informantů se rizikové chování snížilo. Uvádím zde příklad z rozhovoru od informanta E: „*Jaký to má vliv na rizikové chování? Řekla bych že pozitivní, vzhledem k tomu...že mi je sice hlídáme, a tak nemůžou moc jednat rizikově, ale hlavně o tom s nimi při volnočasových aktivitách mluvíme a mně přijde...že nás jakoby líp vnímají při těch hrách. Třeba ta agrese, tam vidím u některých jedinců její silný pokles. Když sem přišly, tak měly naučený nějaký vzorec chování a třeba si svoji frustraci řešily tou agresí a šikanou, a teď si tu svoji frustraci řeší jinak než tou agresí. Což je úžasný posun. To kouření nebo lyfty, to je trochu problém, ale to je kvůli tomu, že ty děti sem už s tou závislostí přišly, ale asi bych řekla, že i tam vidím nějaký vliv s tím, že tam není úplné vymizení ale spíše její pokles, ale i to je dobrý. Ale je to individuální, neplatí to hold na všechny...no...takže asi tak“.* Z rozhovorů dalších dvou informantů vyplývá, že tam pozitivní vliv je, ale nejsou si jisti, jestli za to mohou pouze volnočasové aktivity. Uvádím zde příklad z rozhovoru informanta B: „*Dobře...tak to chvíli vydrž...jakože..., já bych řekla, že se ta frekvence snížila...aspoň u některých jedinců, ale nemůžu říct, jestli za to můžou jen ty volnočasové aktivity. Ale co můžu říct určitě je, že ty volnočasové aktivity nepřispívají k většímu výskytu toho rizikového chování“.* Poslední informant se k tomuto tématu nevyjádřil vzhledem k tomu, že nevěděl, jak toto téma správně uchopit a nechtěl poskytovat špatné informace.

Kategorie č. 4: Hodnocení organizovaných volnočasových aktivit dle vychovatelů

Kódy:

- *Hodnocení*
- *Spokojenost*
- *Přání*
- *Nedostatek*
- *Pozitivní vliv*

Při otázce na téma, jak by hodnotili vliv volnočasových aktivit, které vedou, tři z pěti informantů odpověděli, že je hodnotí vždy pozitivně i přesto, že to nemá vždy takový vliv na dítě, jaký by chtěli, anebo to na něj nemá žádný vliv, a tudíž

to nemohou nazvat pokaždé úspěchem. Další dva informanti hodnotili vliv těchto aktivit spíše pozitivně vzhledem k tomu, že na mnoho dětí to podle nich pozitivní vliv má. Pro příklad sem dávám krátké hodnocení informanta C. „*Ve většině případů mají pozitivní dopad. I když se děti zprvu nechtějí aktivity účastnit nakonec je to vtáhne a baví. Otevírá to v nich...nový pohled na danou aktivitu například*“.

Dále zde byla otázka pro informanty, zda plní organizované volnočasové aktivity jejich očekávání a zda jsou s nimi spokojeni. Vždy bylo odpovězeno, že ano s tím, že pár informantů je s nimi spokojeno, ale stále tam vidí prostor pro zlepšení.

Z rozhovorů s informanty vyplynula i různá přání ohledně toho, co by někdy potřebovali k hladšímu průběhu organizovaných volnočasových aktivit. Mezi těmito přáními jsou další výpomoc, větší kontrola nad složením dětí na dané aktivitě a větší důvěra zaměstnavatele ve vychovatele. Což ukazuje na určité vnímání nedostatku.

5.4 Závěry a limity výzkumného šetření

Domnívám se, že použití polostrukturovaného rozhovoru bylo v rámci tohoto výzkumného šetření nejlepší volbou. Vzhledem k tomu, že rozhovor umožnil získat informace, které by kvantitativní metodou nebylo možné získat. V rámci výzkumného šetření bylo uskutečněno pět polostrukturovaných rozhovorů s vychovateli z DDŠ, díky nimž byly získány informace a subjektivní názory. Tyto informace byly porovnány a analyzovány. Výsledná data byla použita k získání odpovědí na stanovené hlavní a dílčí výzkumné otázky.

Hlavním cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, jak vychovatelé nahlíží na organizované volnočasové aktivity u dětí z DDŠ. Odpověď na tuto otázku byla hlavně získána z dat, které vyplývají z otázek, které jsou součástí **dílčí výzkumné otázky 3**. Ale v rámci tohoto výzkumného šetření měly být od informantů získány i informace ohledně toho, na jakém základě vytvářejí a obměňují nabídku volnočasových aktivit. A zda se vytváření nabídky účastní i děti. Také, jaká je role dítěte při výběru aktivity a jeho účast na aktivitě. Dále se mělo i zjistit, které faktory ovlivňují průběh organizované volnočasové aktivity. A na tyto otázky přinesly odpověď **dílčí výzkumné otázky 1 a 2**.

Ze zjištěných informací z **dílčí výzkumné otázky 3** vyplývá, že informanti vidí a vnímají vliv organizovaných volnočasových aktivit. A tento vliv hodnotí vždy pozitivně a nikdy negativně. Vzhledem k tomu, že takovéto aktivity nemohou podle nich nikdy uškodit. Buď aktivita dítěti pomůže, anebo nikoliv, ale rozhodně nezhorší jeho stav.

Dále se ukázalo, že informanti (krom informanta B) měli na začátku od organizovaných volnočasových aktivit určitá očekávání. Jeden informant uvedl, že od volnočasových aktivit očekával, že mu pomohou v tom, aby s ním děti lépe komunikovaly a rychleji vytvořily vztah dítě – vychovatel. Všichni informanti také uvedli, že tyto aktivity naplňují očekávání, které od nich na začátku měli, a jsou s nimi spokojeni. Což potvrzovala i odpověď informantů, že podle nich je nabídka volnočasových aktivit velmi obsáhlá, aby zabezpečila všechny potřeby a zájmy dětí. Nicméně tam i přes jejich spokojenost stále existuje prostor pro zlepšení. Což pár informantů přímo vyjádřilo, ale také to vyplynulo i z jednotlivých odpovědí informantů, ve kterých vyjadřují přání ohledně toho, co by potřebovali, aby byl průběh volnočasových aktivit hladší a efektivnější. Mezi přáními bylo, že by potřebovali větší důvěru vedení, další výpomoc v podobě asistenta či dalšího vychovatele nebo mít větší kontrolu nad složením dětí na volnočasové aktivitě. Poslední dvě přání souvisí s tím, aby byl při volnočasové aktivitě dodržen větší klid, pořádek, a docházelo tak k méně nepříjemným situacím, jako jsou projevy agrese při hře. Protože, jak bylo řečeno, tak i něco takového může ovlivnit všechny děti a daná aktivita nemá takový nebo žádný efekt, díky čemuž, dle informantů postrádá aktivita smyslu a je velmi často potřeba ji přerušit nebo ukončit. Z toho vyplývá, že nejen daná aktivita musí být kvalitního charakteru, ale musí být i správně a za příznivých podmínek použita, aby měla kýžený efekt.

Díky všemu, co bylo zjištěno z dílčí výzkumné otázky 3 vyplývá, že vychovatelé si jsou vědomi toho, že organizované volnočasové aktivity jsou nástrojem, kterým mohou pozitivně zasáhnout do života dětí. I přesto, že někdy z rozhovorů vyplynulo, že si nebyly vždy a všichni vědomi toho, na kolik oblastí života dítěte mají organizované volnočasové aktivity vliv.

Dále se v této dílčí výzkumné otázce ukázalo, že vychovatelé vnímají tento vliv u dětí v několika různých oblastech, jako je oblast rizikového chování, sociální interakce a komunikace, také oblast vědomostí, dovedností a schopností, oblast postojů dětí vůči sobě, druhým lidem a ke škole. Vliv na určité oblasti podporují i výzkumy na str. 20 teoretické části této bakalářské práce.

Třeba Badura et al. (2016) ve svém výzkumu potvrdil, že účast na volnočasových aktivitách může pozitivně ovlivnit přístup dětí ke škole a dosažení lepších školních výsledků. Což potvrzuje tvrzení informanta, že skutečně díky volnočasovým aktivitám došlo ke změně postoje dítěte ke škole a vyučujícím, což mělo za následek dosažení lepších školních výsledků.

Výzkum Eime et al. (2013) potvrzuje mnoho dat, které vyplynuly z analýzy rozhovorů. Např. tento výzkum potvrzuje výsledky výzkumného šetření ohledně toho, že informanti vidí pozitivní změny v sociální interakci dětí (nejen s dětmi ale i s nimi samotnými), sociálních vztahů a sociálních dovedností. Mezi tyto sociální dovednosti patří i patřičná verbální komunikace, a i v této oblasti informanti vidí zlepšení, za kterým podle nich stojí vliv organizovaných volnočasových aktivit. Dále tento výzkum ukazuje, že takovéto aktivity mají vliv ne přímo na snížení rizikového chování u dětí a dospívajících, ale spíše na lepší sebeovládání a lepší schopnost řešit konflikty. Což potvrzuje informace, vyplývající z rozhovoru informanta E, který říká, že děti se naučily lépe ovládat své chování a řešení konfliktů, a díky tomu došlo k úbytku agresivních projevů a šikany což sám informant označil za snížení rizikového chování. Tento výzkum i poukazuje na spojitost mezi vlivem organizovaných volnočasových aktivit a lepším sebehodnocením a sebedůvěrou dítěte. I toto vyplývá z dat uvedených informanty. Nicméně informanti takovéto zlepšení u dětí dávají hodně do spojitosti s rozvojem jejich schopností, vědomostí a dovedností.

Z výzkumu Eime et al. také vyhází, že by měla existovat spojitost mezi volnočasovými aktivitami a pozitivním vlivem na emoční naladění dětí. I tento výzkum se touto oblastí snažil zabývat, ale zjištěné informace byly vzhledem k tomu, že rozhovor byl prováděn s vychovateli, a nikoliv s dětmi daného zařízení pouze povrchové nic neříkající a dosti neprůkazné, a z toho důvodu není tato oblast v práci rozebírána.

Je důležité, že vychovatelé vidí vliv organizovaných volnočasových aktivit v rámci zlepšení dětí. Nejen že toto zlepšení je přínosné pro děti a jejich život, ale i pro vychovatele. Vzhledem k tomu, že to vychovatelům pomáhá navázat lepší vztah s dětmi a ulehčuje jim to práci. A hlavně vidí, že jejich práce dětem přináší něco pozitivního do života, což dává práci vychovatele smysl.

Díky získaným informacím je možné předpokládat, že vychovatelé nahlíží na organizované volnočasové aktivity pozitivně s tím, že i na vliv těchto aktivit je pohlíženo stejně. Také se ukázalo, že vychovatelé mají od volnočasových aktivit očekávání, která jsou splnitelná. Ale i přes spokojenost informantů s organizovanými volnočasovými aktivitami (s nabídkou, rozmanitostí a průběhem) je zde stále prostor pro jejich zlepšení, protože vidí určité nedokonalosti, které jim sťažují práci.

Z dílčí výzkumné otázky 1 vyplývá následující. Informanti se ohlížejí na potřeby dětí a rádi jim poskytují to, co je rozvíjí a baví. Také informanti vybírají a obměňují

nabídku volnočasových aktivit na základě zájmu a nadání dětí. Což potvrzují i informace získané z rozhovorů o tom, že děti dané volnočasové aktivity baví a jsou při nich uvolněné. Též sem patří i způsob, jakým vyjádří svůj zájem (komunikace). A na základě tohoto můžeme říct, že dítě má při správné komunikaci možnost podílet se na zařazení aktivity do nabídky. V rámci této otázky bylo i zjištěno, že dítě má při rozhodování o tom, které aktivity se bude účastnit, hlavní roli. Vychovatelé ho pouze podporují či motivují. Možnost si vybrat je odebrána jenom, když se dítě odmítne do poslední chvíle účastnit jakékoliv aktivity. Z toho důvodu se poté musí účastnit takové, kde zbylo místo. Bylo i řečeno, že dítě se dané aktivity může účastnit aktivně či pasivně. I přesto, že aktivní účast je lepší, tak i pasivní je informanty vnímána pozitivně, protože věří tomu, že daná aktivita může dítě zaujmout natolik, že si jí poté samo vyzkouší, anebo aspoň vše pozoruje a učí se tím.

Dílčí výzkumná otázka 2 se zabývala faktory, které ovlivňují průběh organizované volnočasové aktivity. Mezi vnější faktory, které vychovatel může ovlivnit, patří dle informantů prostorové podmínky a aktivity, které se tam odehrávají dále jejich znalosti, zkušenosti a přítomnost cizí osoby. Faktory, které informant ovlivnit může, nejsou takovým problémem jako ty faktory, které ovlivnit nemůže. Mezi tyto faktory informanti řadí temperament dětí, spory vzniklé mezi dětmi a vlastní emocionální naladění. Nicméně z rozhovorů vyplývá, že i zde mají informanti určitou míru kontroly a mohou faktory aspoň trochu ovlivnit. Nicméně to není do takové míry, jakou by informanti chtěli nebo potřebovali, aby byl průběh volnočasové aktivity hladký a poklidný.

Velkým **limitem tohoto výzkumného šetření** je malý počet informantů, v jehož důsledku se výsledky nedají zobecňovat. Takovéto výzkumné šetření bylo schopno získat pouze povrchové informace. Ale domnívám se, že s dostatkem času a většími zkušenostmi, by bylo možné do tohoto tématu proniknout hlouběji.

Aby mohly být výsledky zobecňovány, tak by bylo nutné získat informace od více informantů. Také by bylo potřeba se tomuto tématu věnovat po delší časové období a obohatit výzkum o delší dobu zúčastněného pozorování a rozhovory s dětmi z DDS.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala vlivem volnočasových aktivit na děti z dětského domova se školou z pohledu vychovatele. Kdy hlavním cílem bylo zjistit, jak nahlízejí vychovatelé na organizované volnočasové aktivity dětí z dětského domova se školou. Empirické šetření bylo opřeno o teoretická východiska. Proto se domnívám, že stanovený cíl byl naplněn i přes stanovené limity výzkumného šetření.

První kapitola teoretické části této práce se zaměřuje na volný čas a jeho aktivity. Tato kapitola byla stěžejní. Poukazuje na důležitost vhodného trávení volného času a jeho pedagogické ovlivňování. Také je zde ukázán význam role pedagoga volného času. Jsou zde i představeny výzkumy, jejichž výsledky dokládají, jaký přínos mohou mít volnočasové aktivity pro děti a dospívající.

Druhá kapitola se věnuje charakteristice dětského domova se školou a odborníkům, kteří tam pracují. Vyzdvihují zde hlavně pozici vychovatele a učitele v dětském domově se školou. Protože právě tyto dvě profese s dětmi daného zařízení tráví nejvíce času ze všech. A tedy mají možnost na děti nejvíce výchovně působit.

Třetí kapitola se věnuje poruchám chování, jejich dělení a příčinám. Znalost těchto informací může pomoci vychovateli nebo učiteli (popřípadě jinému zaměstnanci) zvolit vhodný individuální přístup k dítěti.

Na teoretickou část práce navazovalo empirické šetření, které analyzovalo nahlížení vychovatelů na organizované volnočasové aktivity v dětském domově se školou. Výzkumné šetření se týká informantů z dětského domova se školou, kteří splnili tři stanovená kritéria pro výběr. Tito informanti se snaží výchovně působit na děti a pomoci jim smysluplně trávit jejich volný čas.

Výsledky empirického šetření vymezují, jak vychovatelé nahlízejí na organizovaný volný čas, jak jsou využitelné volnočasové aktivity u dětí v dětském domově se školou, jaký mají přínos, jakou roli má dítě v tomto celém procesu a jaké faktory ovlivňují průběh volnočasové aktivity. Na základě všech zjištění považuji cíl celé této bakalářské práce za splněný. I přesto, že výsledky výzkumného šetření nemohou být zevšeobecnovány, tak by tato práce mohla sloužit jako soubor informací, které vypovídají o tom, jak vychovatelé vnímají důležitost volného času u dětí v dětském domově se školou.

Dalším přínosem této práce by mohlo být, že poskytne impulz k tomu, aby se někdo hlouběji zabýval problémy, které v tomto výzkumném šetření vyplynuly pouze okrajově a nebyly cílem mé bakalářské práce.

Seznam použité literatury

ARMSTRONG, Michael, TAYLOR, Stephen. *Řízení lidských zdrojů: moderní pojetí a postupy*. Vyd. 13. Přeložil ŠIKÝŘ, Martin. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 928. ISBN 978-80-247-5258-7.

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče 2. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 320. ISBN 978-80-247-5148-1.

BARANÍKOVÁ, Zlata. *Akutní psychóza, akutní stavy v dětské psychiatrii*. In: MIXA, Vladimír a kol. *Dětská přednemocniční a urgentní péče*. Vyd. 2., přeprac. a dopl. Praha: Grada Publishing, 2021, s. 468-476. ISBN 978-80-271-3088-7.

BLAŽEK, Petr a kol. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada, 2019, s. 160. ISBN 978-80-271-2013-0.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Přeložil BAKALÁŘ, Petr. Praha: Portál, 2010, s. 256. ISBN 978-80-7367-815-9.

GULOVÁ, Lenka. *Zakotvená teorie podle Strausse a Corbinové*. In: GULOVÁ, Lenka a kol. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013, s. 45-71. ISBN 978-80-247-4368-4.

HÁJEK, Bedřich a kol. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004, s. 120. ISBN 80-86784-06-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 407. ISBN 80-7367-040-2.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 174. ISBN 80-7178-927-5.

JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004, s. 169. ISBN 80-7041-114-7.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra, ŽÁČKOVÁ, Hana. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině: základní projevy ADHD, zásady výchovného vedení, působení relaxačních technik, dospívání hyperaktivních dětí*. Praha: Grada, 2010, s. 240. ISBN 978-80-247-2697-7.

KAPLÁNEK, Michal a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017, s. 208. ISBN 978-80-262-1250-8.

KOLÁŘ, Zdeněk a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012, s. 192. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie 3. díl: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2015, s. 268. ISBN 978-80-247-3877-2.

KOUTEKOVÁ, Mária. *Osobnosť vychovávateľa v systéme výchovy mimo vyučovania*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela, 2006, s. 112. ISBN 80-8055-802-7.

KUKLA, Lubomír, SCHNEIBERG, František. *Systém péče o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu*. In: KUKLA, Lubomír a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 241-265. ISBN 978-80-247-3874-1.

KVINTOVÁ, Jana. *Poruchy chování*. In: PUGNEROVÁ, Michaela, KVINTOVÁ, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016, s. 144-163. ISBN 978-80-247-5452-9.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 2., aktual. a rozš. Praha: Grada, 2015, s. 192. ISBN 978-80-247-5309-6.

PACNEROVÁ, Helena a kol. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče*. Praha: Národní ústav

pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2015, s. 62. ISBN 978-80-7481-138-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, s. 145. ISBN 978-80-7290-666-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Volný čas – pole působnosti vychovatele*. In: BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, s. 118-156. ISBN 978-80-247-4248-9.

POSKOČILOVÁ, Květa. *Dětská a dorostová psychiatrie – speciální část*. In: MARKOVÁ, Eva a kol. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada, c2006, s. 314-323. ISBN 80-247-1151-6.

PROCHÁZKA, Roman a kol. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada, 2014, s. 256. ISBN 978-80-247-4451-3.

ŘEZÁČ, Karel. *Potencialita dětí v náhradní rodinné péči: ...od očekávání k autonomii*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2022, s. 377. ISBN 978-80-261-1073-6.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. Vyd. 6., rev. a dopl. V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010, s. 208. ISBN 978-80-247-3133-9.

SLEPIČKOVÁ, Irena. *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2005, s. 115. ISBN 8024610396.

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Vyd. 2., aktualiz. a dopl. Praha: Grada, 2016, s. 168. ISBN 978-80-271-0095-8.

ŠARNÍKOVÁ, Gabriela. *Zdůvodnění a charakteristika činnosti pedagoga volného času v práci s mladými lidmi*. In: POSPÍŠILOVÁ, Helena a kol. *Mládež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: Hanex, 2010, s. 111-144. ISBN 978-80-7409-036-3.

ŠEĎOVÁ, Klára. *Analýza kvalitativních dat*. In: ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 207-247. ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠVARCOVÁ, Eva. *Úvod do etopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s. 107. ISBN 80-7041-449-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman. *Kritéria kvality kvalitativního výzkumu*. In: ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 28-43. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, s. 870. ISBN 80-7178-802-3.

VAVRYSOVÁ, Lucie. *Rizikové aktivity, depresivita a vybrané osobnostní rysy u českých adolescentů z dětských domovů se školou a z výchovných ústavů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018, s. 188. ISBN 978-80-244-5426-9.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Proměna vztahu práce a volného času*. In: VÁŽANSKÝ, Mojmír, SMĚKAL, Vladimír. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, s. 15-58. ISBN 80-901737-9-9.

VESELÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, s. 210. ISBN 80-7194-864-0.

VESELÁ, Jana, KANIOKOVÁ VESELÁ, Petra. *Sociologické aspekty managementu*. Praha: Grada, 2011, s. 200. ISBN 978-80-247-2792-9.

ZANDLOVÁ, Markéta. *Rozhovor*. In: NOVOTNÁ, Hedvika a kol. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Univerzita Karlova, 2019, s. 317-352. ISBN 978-80-7571-052-9.

Seznam online zdrojů

BADURA, Petr et al. Is Participation in Organized Leisure-Time Activities Associated with School Performance in Adolescence? *PLOS ONE* [online]. 2016, 11 (4), pp. 1-13 [cit. 2022-12-10].

Dostupné z: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0153276>

EIME, R.M. et al. A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Society of Behavioral Nutrition and Physical Activity* [online]. 2013, 10 (1), pp. 98-119 [cit. 2022-12-10].

Dostupné z: <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-98>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů – znění od 1. 1. 2014. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2023-02-11].

Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109#f2299295>

Přílohy

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s informantem B

V = Výzkumník

I = Informant

V: Jak dlouho pracuješ na pozici vychovatele?

I: Budou to zhruba 3 roky.

V: To není moc dlouho.

I: Není, já se pro tuto cílovou skupinu rozhodla trochu později no. Ale už předtím jsem rok pracovala v jiném DDŠ, ale i za těch pár let jsem získala si myslím celkem dost zkušeností.

V: A to je moc dobře, protože bych se tě ráda zeptala na to, jak moc se děti při volnočasových aktivitách chovají rizikově?

I: Co všechno si mám představit pod tím rizikovým chováním?

V: Tak třeba pití alkoholu, užívání drog, kouření cigaret, agrese a tak podobně.

I: Dobře, dobře už chápu. Oni se moc rizikově chovat nemohou, protože jsme tam mi a vlastně je hlídáme. Samozřejmě se občas stane, že když třeba venku hrajeme nějakou hru, tak se snaží jít někam za roh si zakouřit. Co se nám tu teď začíná objevovat jsou ty nikotinové sáčky, které se dávají pod ret. Ono se hodně těžko pozná, že ten lyft mají v puse. Většinou na to přijdeme, až když se to snaží vyndat či vyměnit. A ta agrese se při hrách občas objeví, ale spíše bych řekla, že to je v rámci zápalu hry. Ale někdy si děti při hrách vyřídí mezi sebou i spory, které mezi nimi vznikly právě tou agresí. Jen málokdy se poperou spíše jsou na sebe drsnější při hře. Padají při ní třeba ostřejší nadávky, nebo někdo někoho, jakože omylem praští, a tak no.

V: A jak třeba řešíš tu situaci, když se ta agrese nebo jiné rizikové chování vymkne kontrole?

I: Hm, hm, hm... když se ta agrese opravdu hodně jakoby rozjede tak se ta aktivita už nedá řídit a postrádá svůj smysl a je lepší ji ukončit. I za toho předpokladu, že pak děti budou dělat něco co je úplně nebaví jako náhradu za tu první aktivitu. Anebo když dělá problém jen jeden jedinec, tak se dá z té aktivity vyloučit.

V: Jak se podle tebe projevují děti při volnočasových aktivitách v rámci navazování přátelských vztahů a kontaktů?

I: Nooo... upřímně mě nikdy o tom nenapadlo uvažovat, ale teď když se nad tím zamyslím... tak asi jo, dá se říct, že ty vztahy navazují lépe. Protože při těch hrách to dítě, které je tu třeba nové ukáže, co v něm je. Protože každé nové dítě je takové vyplašené, a právě při té hře se uvolní. A díky může lépe zapadnout do skupiny, a i ta skupina ho líp a rychleji bere. Horší to je u jedince, který není na sporty či na jiné aktivity moc nadaný. Tam je to pak horší no. Nebo horší... to se říct nedá... spíš mu ta aktivita v tu chvíli moc nepomůže.

V: Jak odlišné jsou při volnočasových aktivitách otevřené, komunikativní a sdílné projevy dětí?

I: No tak ty komunikativní projevy při té volnočasové aktivitě jsou odlišné od normálu. Protože děti se při té hře cítí uvolněněji což způsobí, že začnou mluvit o aktivitách, které je baví či naopak nebaví a na jaké aktivity chodily předtím. A jakmile takhle začnou mluvit tak většinou převedou téma na rodinu a kamarády a další témata o kterých hned tak nemluví. Leckdy při té aktivitě i řeknou věci, které by normálně neřekly... třeba o tom, čím si prošly a co zažily. A to samé platí i o plánech, které se týkají jejich budoucnosti. Nicméně je to velmi individuální, hodně dětí se při té aktivitě otevře, ale i tak je dost jedinců, kteří nekomunikují moc normálně a ani při té hře. Zkrátka někdy ta volnočasová aktivita nemá vliv na všechny děti a důvody jsou různé.

V: Troufla by sis určit nějaký důvod, kvůli kterému ta aktivita nemá na dítě ten požadovaný účinek?

I: Asi bych řekla, že tam bude hodně špatná minulost toho dítěte a taky tam může být nějaká nedůvěra vůči nám jako vychovatelům, obzvláště když je tam to dítě nové a nezná nás.

V: Jakým způsobem jsou projevy dětí při volnočasových aktivitách jiné?

I: Ty projevy jsou trochu odlišné od jejich normálního chování. A buď to může být pozitivní nebo i negativní změna. Protože při té aktivitě se děti více rozovídají o sobě a své minulosti a rodině a dá se říci, že se i uklidní a dá se s nimi lépe pracovat a i promluvit. Na druhou stranu... někdy tam je nějaké dítě, které to považuje za příležitost otestovat hranice. A tak tam třeba začne kouřit anebo se chlubí těmi lyfty a ani se to nesnaží nějak skrývat a čeká co s tím uděláme. Což je od nich taková provokace. A normálně by se tak nechovaly. Ale ty aktivity jsou ve volnějším režimu, není to třeba jako škola, kde musí sedět, být potichu, poslouchat a tak dále... Což berou jako příležitost k tomu otestování. Někdy to je špatné, protože i jedno takové dítě může takovýmto chováním strhnout i ty ostatní děti. Jinak on je velký problém v tom, jak se zachovat, když se dítě, tak chová při té volnočasové aktivitě. Ono se totiž moc dělat nedá. Můžeme má dát pouze zákazy, nebo se mu pokusit třeba vzít tu cigaretu anebo zavolat policii.

V: Proč jsou podle tebe projevy dětí při volnočasových aktivitách jiné?

I: No tak jak jsem už jsem naznačila předtím. Tak to může být tím, že tam je volnější režim než v té škole. Můžou si při té aktivitě pustit písničky a povídat si, a navíc po nich nechceme ani nic extra náročného s tím, že většinou dělají aktivitu, kterou si samy vybraly, a tak je baví anebo aspoň zajímá a můžou si při ní odpočinout anebo naopak se při ní vyřádit a spotřebovat nadměrnou energii, kterou hodně často překypují. Ale i při té aktivitě musí dodržovat nějaká pravidla např. nesmí mluvit vulgárně a křičet, a tak bych mohla vyjmenovávat dále. A většinou ty pravidla při té aktivitě lépe akceptují než normálně, třeba i z toho důvodu, že právě já jsem jim ustoupila v tom, že si mohou pustit k té aktivitě písničky a oni se zase na oplátku rychleji uklidní, když jsou moc nahlas anebo vybírají písničky, které jsou slušnější ve svém obsahu. Takže vlastně i to, že jim ustoupíme a navodíme jim příjemnou nebo aspoň příjemnější atmosféru způsobí pozitivní změnu v jejich chování a přístupu k nám.

V: Takže se dá říct, že tam funguje taková vzájemná dohoda ve stylu já vyjdu vstříc tobě a ty mně?

I: Asi jo, dalo by se to tak říct.

V: Dobře. Děkuji. A podle čeho dětem vytváříte nabídku volnočasových aktivit?

I: Tak tady je to hodně o domluvě mezi námi všemi. Nabídku volnočasových aktivit jim vytváříme třeba podle toho, o co samy děti projeví zájem, protože nabízet jim aktivitu o kterou by neměly zájem postrádá smysl. Kdybychom jim tam takovou aktivitu dali tak by na ni nechtěly chodit a dělaly by ji s velkou nechutí anebo vůbec. Taky hodně záleží na tom, co mi jako vychovatelé sami dokážeme, protože nemůžeme nabízet něco co sami neumíme. Ale taky se hodně řídíme i tím jak a na co jsou děti nadané. Protože se hodně snažíme o to, aby se děti rozvíjely. V některých případech se dá říci, že nabídka je leckdy omezena naší kreativitou, schopnostmi a dovednostmi a v některých případech i financemi.

V: Jak široká je nabídka volnočasových aktivit, které tu nabízíte?

I: Myslím si, že naše nabídka je hodně široká. Jsme hodně aktivní a tím myslím jak nás vychovatele, tak i děti. Ale šíře té nabídky hodně záleží na tom, co my jako vychovatelé nabízíme a co jsme s dětmi ochotni dělat. A to, co jsme ochotni s dětmi dělat hodně závisí na tom o co děti projeví zájem a jak si to s námi vykomunikují.

V: Jaké kurzy tu třeba nabízíte?

I: Tak třeba tu nabízíme kurz hudby, atletiky, plavání, turistiky, malování a spousty dalších. Teď si všechny nevybavím.

V: Na základě, čeho jsou dané volnočasové aktivity obměňovány? Jestli jsou vůbec obměňovány?

I: Tak ty volnočasové aktivity obměňovány jsou. Ono by jen málokoho bavilo chodit pořád na jedny a ty samé. A stejně jako u té otázky, jak vytváříme nabídku volnočasových

aktivit, tak to hodně záleží na domluvě mezi námi všemi. A tím myslím třeba to, že ty děti za námi přijdou a řeknou nám, že by chtěly třeba kurz vyšívání... i když ten by chtěl tady asi málokdo, ale to nevádí, jako příklad je to dostačující. Ale na základě takovéto žádosti se to pokusíme zařídit. Protože mi ty děti chceme rozvíjet a chceme, aby dělaly něco, co je baví a má to pro ně smysl. A i když na tu aktivitu nemáme třeba v současné době dovednosti, tak se jim naučíme abychom tam takovou aktivitu mohli časem zařadit, protože jim opravdu chceme vyjít vstříc jak jen to jde, ale hodně záleží na tom, jak si o tu aktivitu řeknou. Taky tam zařazujeme aktivity třeba tak, že nějaký vychovatel se něčemu novému naučil a myslí si, že by se to mohlo líbit dětem tak to do seznamu nabídek zařadí.

V: Dobře. A jak velkou roli má dítě při výběru volnočasové aktivity, které se bude účastnit?

I: Dítě zde má velkou roli. Vlastně hlavní. Protože jen to dítě si vybírá aktivitu, které se chce účastnit. Nikdo jiný za něj nevybírá. My ani rodiče mu do toho mluvit nemůžeme. Ale můžeme mu poradit či ho podporovat a povzbuzovat v tom, aby se nějaké aktivity účastnilo. Ale to je tak asi vše. Samo dítě se rozhoduje na základě třeba svých zájmů, schopností, dovedností a tak.

V: Jak řešíte situaci, když se dítě nechce účastnit žádné nabídnuté volnočasové aktivity?

I: Dítě se musí účastnit nějaké volnočasové aktivity. Je to vlastně jeho povinností. Když se nechce účastnit, tak se ho snažíme nějak namotivovat, aby se přeci jen nějaké aktivity zúčastnilo. Zatím se nám vždy povedlo dítě namotivovat, aby se nějaké aktivity účastnilo. Ovšem pak se někdy stane, že čím déle si dítě odmítalo vybrat tak pak se musí leckdy účastnit aktivity na kterou by normálně nešlo, protože už jinde nebylo místo. Což může zapříčinit, že na danou aktivitu jde, ale spíše ji přetrpí a nedělá na ní to, co dělat má. Ale i ta pasivní činnost dítěte na té volnočasové aktivitě je... je vlastně dobrá, protože to dítě sleduje ostatní, co dělají a pak ho to může zaujmout natolik, že se samo později zapojí. Někdy je ale nemožné dítě namotivovat a je nutné použít i různé zákazy třeba na vycházky.

V: A stávají se takovéto situace, kdy se dítě odmítá účastnit té aktivity často?

I: Neřekla bych, že často. Spíš sem tam.

V: Na základě, čeho se podle tebe děti rozhodují o tom, které volnočasové aktivity by se raději účastnily?

Tak tady je ve hře mnoho faktorů. Jedním takovým faktorem třeba je, co to je za aktivitu. Dále se rozhodují třeba na základě toho, kdo tu danou aktivitu vede, protože proč by měly být na aktivitě, kde není jejich oblíbený vychovatel že? Rozhodují se i podle ostatních dětí. Zkrátka tam, kde mají více kamarádů tak tam půjdou i přesto, že je to aktivita, která je normálně nebaví. Ale také se rozhodují podle toho, co je více zajímavá a jak se ten den cítí po psychické, emocionální i fyzické stránce. Přeci jen i dítě, které je normálně velmi aktivní a má velký zájem o jakékoliv sportovní hry tak se občas zúčastní i velice poklidné aktivity jen aby si odpočinulo. Ale děti u nás mají možnost aktivity obměňovat, jednou se účastní té aktivity a podruhé zas jiné. Což si myslím, že dětem velmi vyhovuje.

V: Nenapadají tě další faktory, které ovlivňují výběr volnočasové aktivity?

I: Myslím si, že spoustu faktorů jsem vyjmenovala v předchozí otázce. Možná jen můžu dodat, že třeba ještě hodně závisí na tom, kde se bude ta daná aktivita konat. Protože hodně často nechtějí být uvnitř, a tak si vyberou jakoukoliv aktivitu, která se koná venku. Možná bych ještě dodala že hodně záleží na sporech, která tam vznikly jak mezi tím dítětem a jiným dítětem tak i mezi dítětem a vychovatelem. Prostě když dojde k takovému sporu, nebo aspoň to dítě to vnímá jako spor, tak hodně dětí půjde zase na jakoukoliv aktivitu, kde někoho takového nemusí potkat a poslouchat. A asi mě teď žádné jiné faktory nenapadají... ne opravdu už mě nic nenapadá.

V: Já si myslím, že tohle je plně dostatečné. Ale teď bych se tě ráda zeptala na podmínky, které jsou pro hladký průběh volnočasové aktivity nejlepší?

I: No tak to je různé, asi bych řekla, že hodně záleží na zvolené aktivitě. Přeci jen na aktivitu, která má být klidového rázu budeme potřebovat trochu jiné prostředí a podmínky než na aktivitu, která je zaměřena na například na sport. Třeba u takové klidové aktivity by prostředí mělo být klidné, suché, teplé. Nicméně já jsem velkým zastáncem toho, aby se co nejvíce věcí a aktivit odehrávalo venku. Protože venku se děti

podle mě více a rychleji uklidní. Protože jsou ty děti na čerstvém vzduchu a pozorují přírodu. Navíc tyto děti jsou velmi často otráveni z toho trávit čas pořád uvnitř budovy. A tak jsou leckdy hodně vděční za to, když se z té budovy dostanou ven. Ono taky hodně moc záleží na tom, jaká skupinka dětí se nám tam sejde. Ty děti ovlivňují průběh té volnočasové aktivity hrozně moc. Protože když se tam sejde skupinka, která má mezi sebou nějaký nevyřízený spor tak z toho vznikne hrozně napjatá situace. Taky třeba záleží na tom, jestli jde někdo jiný s námi, protože buď jsou díky přítomnosti někoho jiného klidnější anebo naopak divočejší.

V: Mohla bys mi více rozvinout, jakým způsobem je ovlivněn průběh volnočasové aktivity, když je tam přítomna cizí osoba jako je třeba praktikant?

I: Určitě můžu. Dá se říct, že ta přítomnost cizí osoby to ovlivní dvěma způsoby. A to pozitivním a negativním způsobem. Pozitivní na tom je, že tam je další osoba, která nám pomáhá s tou aktivitou a baví se s dětma. On i ten cizí člověk jako je třeba právě ten praktikant, tak poskytuje dětem i takové příjemné rozptýlení a leckdy se ty děti chovají v přítomnosti takové osoby lépe než normálně vzhledem k tomu, že na něj chtějí zapůsobit a ukázat se v tom lepším světle. A v tom negativním smyslu jsem to myslela tak, že ty děti jsou rozptýlené natolik, že se na tu aktivitu už vůbec nesoustředí. A někdy se i před cizím člověkem začnou ve velkém předvádět, což zase způsobí, že děti nevěnují dané aktivitě svoji pozornost. Zkrátka hodně záleží na tom, kdo je ta osoba, jak rychle zapadne do té skupiny dětí a jaká se tam sešla zrovna skupina dětí. Protože v nějaké skupině ten cizí člověk rychle zapadne a způsobí malé nebo skoro žádné rozptýlení a v jiné skupině to způsobí naprostou anarchii.

V: Takže je to hodně individuální? Zkrátka záleží na té skupině dětí a osobnosti té cizí osoby?

I: Ano... víc k tomu asi nelze dodat.

V: Jak je podle tebe ovlivněn průběh volnočasových aktivit třeba zkušenostmi, znalostmi a aktuálním emocionálním naladěním vychovatele?

I: Jakoby, to naše naladění je to důležité. Protože když je třeba ten vychovatel, co vedu tu aktivitu nervózní tak to ty děti hodně rychle poznají. A buď jsou z toho sami nervózní anebo to vezmou jako příležitost k tomu, aby si mohly do toho vychovatele rejpnout, dokud je jakoby v oslabení. Což zas může vést k tomu, že je ten vychovatel víc a víc nervóznější. Sice by to na nás nemělo být poznat, ale ono se tomu nedá vždy zabránit, protože se někdy něco stane a nedá se to vždy zakrýt úsměvem. Ty znalosti a zkušenosti jsou taky docela důležité, protože ty děti nás velice rády testují v tom, co víme a nevíme, takže když máme nějaké nedostatky třeba právě v těch znalostech tak to berou jako terč, do kterého se moc rádi někteří jedinci strefují. Takže nějak to tu aktivitu ovlivní, ale většinou se to dá ukočírovat. Spíš to způsobí silný příliv dotazů a srandiček ze strany těch dětí. A když má vychovatel dobrou náladu a všechny potřebné zkušenosti a znalosti tak to je ten nejlepší stav. Protože on pak tou svou náladou může pozitivně ovlivnit i zbytek skupiny.

V: Takže to, jak se ten vychovatel cítí může ovlivnit celou skupinu, kterou vede?

I: Přesně tak.

V: Jak jsou volnočasové aktivity ovlivněny třeba sporem, který vznikl mezi dětmi či temperamentem dětí?

I: Tak to je hodně velký problém. Jak jsem říkala, ony ty děti pak spolu moc být nechtějí, takže se snaží být každý jinde, ale když jsou pospolu tak vlastně při té aktivitě vznikají různé slovní přestřelky a narážky, které je potřeba utnout hned v zárodku, protože se mi už párkrát stalo, že to málem vyústilo ve rvačku mezi těmi jedinci. Nehledě na to, že ty ostatní děti vycítí, že se něco děje a buď jsou neobvykle potichu a nechtějí vůbec komunikovat anebo jsou moc rozdováděné a můžou se přidávat na jednu nebo druhou stranu či ten spor považují za příležitost k zábavě a jen nečinně sledují a čekají kdy ten spor třeba propukne naplno. Většinou ta aktivita pak vůbec neplní to, co má. Je opravdu lepší ty děti, mezi kterými je spor rozdělit. Ten temperament dětí... to prostě neovlivníme, ale většinou ty děti už nějak známe, a tak víme co na které platí, aby se uklidnily či aby vůbec nezačaly dělat problémy. Ale je pravda, že když se mi na té aktivitě sejde skupinka dětí a všechny ty děti jsou třeba cholericí tak je to vždy zajímavé. Člověk hold musí opatrně našlapovat no. Ale ono se dá zvládnout všechno a jen málokdy

se stane, že se sejde skupinka dětí s podobným anebo stejným temperamentem. Většinou je to nakombinované což je fajn, protože jedni svou aktivitou povzbuzují i druhé k té aktivitě a navzájem se ovlivňují. Takže když je tam třeba jeden cholerik, který vybuchne tak tam jsou ty ostatní, kteří mu zase řeknou ať se uklidní a od těch dětí to má většinou o trochu větší váhu než od nás.

V: A vymyslíš další faktory, které tu nebyly vyjmenované podle a které ovlivňují průběh volnočasových aktivit?

I: Upřímně teď moc nevím... ono bylo asi řečeno všechno důležité. Možná, možná bych jen ještě dodala, že hodně ty aktivity ovlivňují třeba hodně silné vztahy mezi těmi dětmi jako je láska a zamilovanost. Protože i kvůli tomu vzniklo pár problémů, protože ty děti se od sebe nechtějí moc oddělit a když tam není ten druhý tak ten první nechce spolupracovat a stěžuje si. Ale zrovna tohle moc neovlivňuje zbytek té skupiny. Spíš je to otravuje. Takže většinou řeknou té zamilované osobě ať dá pokoj. Možná je ještě důležité, jestli tím vychovatelem, který vede aktivitu je muž nebo žena. Některé děti reagují lépe na muže a některé na ženu, to závisí na tom, čím si prošly, ale to je asi tak vše.

V: Jaká opatření bys přijala nebo potřebovala, aby byl průběh volnočasových aktivit co nejméně negativně ovlivněn?

I: Jakoby... moment, nad tímhle si potřebuji chvílku popřemýšlet..... Ono je tuhle otázku těžké zodpovědět, teda aspoň pro mě. Protože... nebo takhle jediné co bych potřebovala je mít někdy větší kontrolu nad tím, kdo se účastní té aktivity abych mohla od sebe dát třeba určité skupinky dětí, které spolu normálně dělají problémy. Protože zvlášť jsou zvládnutelní, ale spolu si dovolí ty děti víc. A možná i nějakou výpomoc v podobě asistenta nebo dalšího vychovatele, když tam má být skupinka dětí, která je více problémová. Ale ono asi více... udělat jako úplně nejde. Protože ta aktivita je hodně závislá na tom, jak se budou chovat ty děti a s čím do té aktivity přijdou, ale o tom jsme se bavily výše. A to už se ovlivnit moc nedá. Takže z naší strany se toho opravdu moc dělat nedá a tyhle opatření jsou jediná, která by mohla trochu přispět k tomu, aby nebyla ta...ta aktivita narušena víc, než je třeba.

V: Jaký vliv mají volnočasové aktivity na zlepšení vztahů mezi dětmi?

I: Podle mě mají velký vliv. Předtím jsme se bavily o tom, že díky těm volnočasovým aktivitám dítě lépe třeba zapadne do té skupiny dětí. Ale... ty různé aktivity pomáhají dětem, aby si k sobě našly cestu i přesto, že spolu normálně nevycházejí. Protože díky tě aktivitě spolu musí spolupracovat, když chtějí vyhrát, a to oni velmi často chtějí, jsou většinou dost soutěživí. Ono, některé ty aktivity jsou pro ně i dost náročné, ale to je dobře protože to pak způsobí, že se ty vztahy mezi nimi jen utuží. A to je asi vše, víc mě k tomu nenapadá.

V: A mají ty volnočasové aktivity i vliv na zlepšení vztahů mezi dětmi a vychovatelem?

I: Určitě mají, protože díky těm volnočasovým aktivitám nás poznají i z jiné stránky, než kterou jim normálně ukazujeme. Protože i pro nás jsou některé ty aktivity náročné, a tak i my ukážeme co v nás je. Teď si vzpomínám na jednu akci... ta byla obzvlášť náročná, ale díky tomu jsem dokázala navázat lepší vztah s jedním dítětem, které mě předtím z nějakého důvodu moc nemuselo. Asi jsem mu na začátku moc nesesla. Ale tak, i to se stává.

V: Jaký dopad mohou mít volnočasové aktivity na rizikové chování dětí?

I: To je takový...je to hodně těžko zodpověditelná otázka. Protože ty se mě ptáš, jestli díky těm aktivitám třeba začnou míň kouřit nebo užívat ty lyfty nejen při těch aktivitách že?

V: Ano, zhruba takhle jsem to myslela.

I: Dobře...tak to chvilku vydrž...jakože..., já bych řekla, že se ta frekvence snížila...aspoň u některých jedinců, ale nemůžu říct, jestli za to můžou jen ty volnočasové aktivity. Ale co můžu říct určitě je, že ty volnočasové aktivity nepřispívají k většímu výskytu toho rizikového chování.

V: Jakým způsobem je naladění dětí při volnočasových aktivitách odlišné od jejich běžného emocionálního naladění?

I: Tak já bych řekla, že to naladění je většinou lepší, protože se něco děje a dělají to co mají třeba rádi. Ale jak jsem říkala, někdy, že se něco malého stane a rázem je to jejich naladění úplně jiné. Ale při té aktivitě je asi lepší no...jsou takový veselejší a autentičtější. Asi tak bych to řekla. Při té aktivitě si nemusí na nic hrát.

V: A oni si někdy na něco hrajou?

I: No někdy jo. Hlavně ve škole. Tam musí být...jakoby ti...důležití a hlavní a dá se říct až...nedotknutelní? Tady to myslím tak, že se jich nedotkne třeba jakýkoliv komentář ze strany učitelů nebo jiných dětí. V té škole si hodně zachovávají tu image, kterou při té aktivitě nemají tendenci udržovat i dál.

V: Jaký dopad mají podle tebe volnočasové aktivity na rozvíjení dětských např. schopností, vědomostí, dovedností?

I: Tak určitě na ně mají silný dopad, přece jen...si tu aktivitu volí a ta aktivita v nich tyhle tři...asi tomu budu říkat oblasti, rozvíjí. Když máme třeba kurz...já teď nevím, třeba tancování tak ty děti si rozšiřují svoje obzory v rámci všech těch tří oblastí, které jsi tu vyjmenovala.

V: Na jaké další oblasti mají volnočasové aktivity u dětí dopad?

I: Na jaké další oblasti? Asi bych řekla, že je hodně pozitivně ovlivňují i v tom, aby se naučili i vlastní hodnotě a empatii a dá se říct i sebereflexi, protože když si s nimi při té aktivitě povídám a na něco si mi třeba stěžují tak se je snažím navést k tomu, aby se ..., jako by zaměřili na sebe a na to, jak se chovali oni a jestli třeba to nemohlo být příčinou toho problému na který si stěžují. Při té aktivitě jsou ochotnější naslouchat tomu co jim říkám, nebo mi to aspoň tak přijde.

V: Teď mě jen napadá otázka ohledně toho, jestli si myslíš, že děti lépe vnímají informace, které jim říkáte?

I: Teď asi moc nechápu, jak je to myšleno.

V: No já tím myslím, jestli lépe vnímají teoretické informace, které jim k tomu třeba sdělujete. Když zůstanu u toho tance, který si tu uvedla, tak v rámci toho tance jim můžete říkat odkud tanec pochází jakou má historii a mnoho dalšího. Tak jestli ty informace lépe vnímají a jestli si je třeba i zapamatují?

I: Jo takhle...no..., ale víš, že i jo? Opravdu si ty informace pamatují i když to občas vypadá, že mě při té aktivitě vůbec nevnímají. A pak za mnou přijdou a chlubí se tím, že si to pamatují anebo je slyším se těmi informace chlubit někomu jinému.

V: Jakým způsobem vnímáš vliv volnočasových aktivit na dítě? A seš s volnočasovými aktivitami tady spokojená?

I: No tak já osobně vnímám ten vliv volnočasových aktivit na dítě jednoznačně pozitivně. Protože ty klady vysoce převažují nad těmi zápory. A ten zápor mi tu nepřijde tak špatný, protože když se ta volnočasová aktivita nebude vést správně tak jen nebude mít pozitivní vliv na dítě, ale negativně ho to určitě neovlivní. Nebo si to aspoň myslím, protože jsem nikdy nezažila dítě, které by bylo volnočasovou aktivitou, kterou tady provozujeme negativně ovlivněno. Jako spokojená s nimi jsem, pár maličností, které by chtěly vylepšit tu sice je, ale asi dobrý. Pro nás i pro děti to je dostačující. Chápeš, jak to myslím ne? Já vůbec teď nevím, jestli se vyjadřuji nějak srozumitelně?

V: Ano, všechno chápu, není třeba se bát. Ale ráda bych se tě ještě zeptala, jestli bys mi mohla říct o nějakém případě, kde bylo dítě ovlivněno tou volnočasovou aktivitou?

I: Třeba teď když zavzpomínám...tak u nás bylo dítě, které moc nekomunikovalo a nespolupracovalo a díky té volnočasové aktivitě se hodně otevřelo a zlepšilo nejen v sociální oblasti jako je navazování přátelských vztahů, ale zlepšilo se i ve škole, začalo lépe spolupracovat s učiteli i učení se začalo více věnovat...což bylo hodně poznat na jeho známkách. A vlastně za to mohla jen hudební aktivita. Takže za mě mají jednoznačně pozitivní vliv. Stačí to takhle?

V: Ano, já si myslím, že stačí. Děkuji.